

ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

Nadruk verboden

Erasmus School of Economics

Masterscriptie

De eigen woning; een bron van inkomen?

Naam: M.A.M. Santana
Studentennummer: 289020
Begeleider: Mr. R.B.N. van Ovest
Rotterdam, 9 december 2013

Inhoudsopgave

1	INLEIDING	4
1.1	AANLEIDING.....	4
1.2	PROBLEEMSTELLING	5
1.3	AFBAKENING.....	6
1.4	OPZET.....	6
2	FISCALE BEHANDELING VAN DE EIGEN WONING	7
2.1	INLEIDING.....	7
2.2	KWALIFICATIE ALS EIGEN WONING.....	7
2.3	ONTSTAANSGESCHIEDENIS FISCALE BEHANDELING VAN DE EIGEN WONING	11
2.4	WET INKOMSTENBELASTING 1914	13
2.5	BESLUIT INKOMSTENBELASTING 1941.....	15
2.6	WET INKOMSTENBELASTING 1964	17
	WET INKOMSTENBELASTING 2001.....	20
2.8	TUSSENCONCLUSIE	22
3	BRON VAN INKOMEN	
3.1	INLEIDING.....	24
3.2	THEORETISCHE ACHTERGROND.....	25
3.3	INKOMENTHEORIEËN	27
3.3.1	<i>Verbruikstheorie</i>	28
3.3.2	<i>Periodiciteitstheorie</i>	28
3.3.3	<i>Bronnentheorie</i>	29
3.3.4	<i>Opbrengsttheorie</i>	30
3.3.5	<i>Vermogensvergelijkingstheorie</i>	31
3.4	INKOMENTHEORIEËN IN DE INKOMSTENBELASTING.....	32
3.5	BRONVRAAG.....	36
3.6	CRITERIA VOOR BELASTBAARHEID	38
3.7	TUSSENCONCLUSIE	39
4	DE EIGEN WONING ALS BRON VAN INKOMEN	42
4.1	INLEIDING.....	42
4.2	BELASTEN VAN DE EIGEN WONING	43
4.3	COMMISSIE LAWICK.....	44
4.3.1	<i>Beleggingsaspect</i>	48
4.3.2	<i>Bestedingsaspect</i>	48
4.3.3	<i>Aanbeveling commissie Lawick</i>	49
4.4	EIGEN WONING ALS BRON VAN INKOMEN	50
4.4.1	<i>Deelname aan het economische verkeer</i>	57
4.4.2	<i>Voordeel beogen</i>	57
4.4.3	<i>Voordeel verwachten</i>	58
4.5	VERGELIJKING MET INVESTERINGSGOEDEREN EN CONSUMPTIEGOEDEREN	58
4.5.1	<i>Eigen woning versus investeringsgoederen</i>	59
4.5.2	<i>Eigen woning versus consumptiegoederen</i>	60
4.6	TUSSENCONCLUSIE.....	61
5	HERVORMING FISCALE BEHANDELING EIGEN WONING	63
5.1	INLEIDING.....	63
5.2	EIGEN WONING NAAR BOX 3	63
5.3	VOORSTEL HERVORMING FISCALE BEHANDELING EIGEN WONING	64
6	CONCLUSIE	68
6.1	SAMENVATTENDE CONCLUSIE	68
6.2	ANTWOORD PROBLEEMSTELLING	69

LITERATUURLIJST	71
BIJLAGE I	75

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De fiscale behandeling van de eigen woning begon met de Wet Vermogensbelasting 1892 waarin de eigen woning als onderdeel van het vermogen werd belast. Hierna werd de eigen woning sinds de invoering van de inkomstenbelasting, de Wet Inkomstenbelasting 1914 (hierna: Wet IB 1914), als bron van inkomen aangemerkt.¹ De inkomstenbelasting is sinds deze tijd gebaseerd op de bronnentheorie, waarin de wet een aantal bronnen opsomt en de daaruit verkregen netto-opbrengst in de heffing betreft. De eigen woning werd als een 'bron van inkomen' in de heffing betrokken. Als opbrengst was de huurwaarde van de eigen woning in de heffing betrokken en waren de kosten die betrekking hadden op de eigen woning volledig aftrekbaar.²

Deze systematiek is gehandhaafd in de Wet IB 1964 en is er om praktische redenen een forfaitaire regeling opgenomen. Bij de invoering van de vermogensrendementsheffing heeft de wetgever ervoor gekozen om de eigen woning in box 1 te plaatsen en niet in box 3. In de literatuur waren diverse schrijvers³ van mening dat de eigen woning net als andere vermogensbestanddelen belast moet worden in box 3. De wetgever wilde geen wijziging brengen in de fiscale behandeling van de eigen woning in de Wet IB 2001 in vergelijking met de Wet IB 1964. Om geen wijzigingen aan te brengen in de aftrekbaarheid van de hypotheekrente was plaatsing in box 1 noodzakelijk.⁴

Er zijn talloze aanbevelingen gedaan om het eigenwoningregime aan te passen. De hervormingsvarianten variëren van het aanpassen van het bestaande systeem van de behandeling van eigen woning in box 1, het overhevelen van de eigen woning naar box 3 tot het defiscalisering van de eigen woning. De aanpassingen in box 1 hebben onder andere betrekking op het verhogen van het eigenwoningforfait, het stellen van een maximum van de lening waarvan de rente aftrekbaar is of voor alle belastingplichtigen het zelfde marginale tarief hanteren waartegen de rente

¹ Van Vijfeijken 2011 pag. 861.

² Vakstudie Inkomstenbelasting, commentaar op artikel 3.112 Wet IB 2001.

³ Zie o.a. Vording e.a. 1999, pag. 1694 en Bavinck 2006, pag. 879.

⁴ Kamerstukken II 1998/1999, 26 727, nr. 3, p. 31.

afteikbaar is.⁵ De variant die de meeste steun krijgt is die waarbij de eigen woning overgeheveld wordt naar box 3. Zo bepleit Stevens⁶ om de eigen woning over te hevelen naar box 3. Door de eigen woning in box 1 te plaatsen en niet in box 3 blijft de onbeperkte afteikbaarheid van financieringsrente plaatsvinden. Ook Vording, Goudswaard en Caminda⁷ zijn van mening dat de eigen woning in box 3 geplaatst moet worden. Zij zijn van mening dat, gezien vanuit de systematiek van de wet, de eigen woning in box 3 veel beter past. Een andere variant en wel de meest vergaande, is het defiscalisering van de eigen woning.⁸ Dit heeft als gevolg dat de eigen woning geen bron van inkomen meer is en volledig uit de inkomstenbelasting verdwijnt.

Ondanks diverse voorstellingen die gedaan zijn om het eigenwoningregime aan te passen is tot heden geen wijziging aangebracht in de fiscale behandeling van de eigen woning.

De discussie omtrent de positie van de eigen woning in ons belastingstelsel gaat zover dat het zelfs een politiek gevoelig onderwerp is geworden. Er is veel aandacht voor de afteek van de hypotheekrente in de inkomstenbelasting, moet deze afgeschaft worden of juist niet. De discussie gaat altijd over de hypotheekrenteafteek, terwijl het bronkarakter van de eigen woning in de inkomstenbelasting niet aan de orde komt en als vanzelfsprekend wordt beschouwd.

1.2 Probleemstelling

De problematiek omtrent de fiscale behandeling van de eigen woning kan het beste aangepakt worden door de theoretische achtergrond van de inkomstenbelasting te analyseren. Zo kan bepaald worden welke plaats de eigen woning in ons belastingstelsel zou moeten hebben. De probleemstelling die hieruit voortvloeit, luidt dan als volgt:

Is de kwalificatie van de eigen woning als 'bron van inkomen' vanuit fiscaal theoretisch oogpunt correct? Zo niet, hoe dient deze aangepast te worden?

⁵ De Kam 2005, pag. 107.

⁶ Stevens 2000, §4.4.3.

⁷ Vording e.a. 1999, pag. 1694

⁸ De Kam 1997, pag. 94.

Om tot een antwoord op de probleemstelling te komen zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

- Wat is de positie van de eigen woning in de Wet IB 2001 en hoe is deze tot stand gekomen?
- Wanneer is er sprake van een 'bron van inkomen'?
- Hoe is het inkomens karakter van de eigen woning (eigenwoningforfait) geformuleerd? Dient het voordeel genoten uit eigen woning belast te worden?
- Welke aanpassingen zijn noodzakelijk indien het voordeel uit eigen woning (niet) belast moet worden in de inkomstenbelasting?

1.3 Afbakening

In deze scriptie beperk ik mij tot het behandelen van de fiscale positie van de eigen woning in de inkomstenbelasting. Andere belastingen zoals overdrachtsbelasting en omzetbelasting blijven in deze scriptie buiten beschouwing.

Verder zal deze scriptie niet ingaan op de (politiek getinte) problematiek betreffende de hypotheekrenteaftrek.

1.4 Opzet

In hoofdstuk 2 zal de ontstaansgeschiedenis van de fiscale behandeling van de eigen woning in kaart worden gebracht. Hierbij wordt de fiscale behandeling van de eigen woning in de Wet IB 1914, Besluit IB 1941, Wet IB 1964 en Wet IB 2001 behandeld. In hoofdstuk 3 komt het inkomensbegrip aan bod. Hierbij worden diverse inkomens theorieën behandeld die door de jaren heen zijn ontwikkeld, waarbij de nadruk op de bronnentheorie zal liggen. Nadat de basis in hoofdstuk 2 en 3 is gelegd zal in hoofdstuk 4 de toets aan het bronkarakter plaatsvinden om te beoordelen of de eigen woning als een bron van inkomen kan worden aangemerkt. Met de resultaten uit hoofdstuk 4 zal in hoofdstuk 5 een aanbeveling worden gegeven over hoe de positie van de eigen woning moet worden vormgegeven. Tenslotte zal in hoofdstuk 6 de probleemstelling worden beantwoord.

2 Fiscale behandeling van de eigen woning

2.1 Inleiding

De eigen woning wordt in ons rechtssysteem sinds het einde van de 19de eeuw behandeld als een bron van inkomen. Dit is zelfs voor de invoering van de eerste echte inkomstenbelasting in 1915 (Wet Inkomstenbelasting 1914). Een woning die voor een belastingplichtige als eigen woning in de zin van de inkomstenbelasting kwalificeert, wordt in de heffing betrokken voor de voordelen genoten uit eigen woning (eigenwoningforfait) en zijn de kosten⁹ met betrekking tot de eigen woning aftrekbaar.

Om te kunnen beoordelen of kwalificatie van de eigen woning als 'bron van inkomen' juist is begint dit onderzoek met het analyseren van de fiscale behandeling van de eigen woning in de inkomstenbelasting. Om de analyse te kunnen uitvoeren wordt in dit hoofdstuk de fiscale behandeling van de eigen woning uiteengezet om een inzicht te krijgen hoe deze tot stand is gekomen. Allereerst wordt in § 2.2 aandacht besteed aan de definitie van het begrip 'eigen woning'. Hierin wordt aangegeven welke woningen en onder welke voorwaarden als een eigen woning kwalificeren.

Vervolgens wordt in de §2.3 en verder een historische analyse gemaakt van de positie van de eigen woning die door de jaren heen in het systeem van de Wet Inkomstenbelasting tot stand is gekomen. In §2.8 wordt dit hoofdstuk afgesloten met een tussenconclusie.

2.2 Kwalificatie als eigen woning

De belastbare inkomsten uit eigen woning worden behandeld in afdeling 3.6 van de Wet IB 2001. Om belastbare inkomsten uit eigen woning te genieten moet allereerst sprake zijn van een eigen woning in de zin van de Inkomstenbelasting. De definitie van het begrip 'eigen woning' staat opgenomen in artikel 3.111, eerste lid van de Wet Inkomstenbelasting 2001. De eigen woning is: 'een gebouw, een duurzaam aan een plaats gebonden schip of woonwagen als bedoeld in artikel 1, eerste lid, onderdeel f, van de Huisvestingswet, of een gedeelte van een gebouw, een schip of een woonwagen, met de daartoe behorende aanhorigheden, voor zover dat de

⁹ Aftrekbare kosten met betrekking tot de eigen woning staan opgenomen in artikel 3.120 Wet IB 2001. Aftrekbare kosten zijn: renten van schulden die behoren tot de eigenwoningschuld, de kosten van geldleningen die behoren tot de eigenwoningschuld en de periodieke betalingen op grond van rechten van erfpacht opstal en beklemming, met betrekking tot de eigen woning.

belastingplichtige of personen die behoren tot zijn huishouden anders dan tijdelijk als hoofdverblijf ter beschikking staat op grond van eigendom of een gebruiksrecht dat krachtens erfrecht is verkregen'.¹⁰

In de definitie van de eigen woning wordt gesproken van een gebouw, een duurzaam aan een plaats gebonden schip of woonwagen. Van een gebouw kan sprake zijn wanneer het om een bouwsel gaat dat met de grond verenigd is en naar aard en inrichting bestemd is om duurzaam ter plaatse te blijven.¹¹ Daarnaast dient het gebouw ook te zijn ingericht om in te wonen. Hierbij kan gedacht worden aan een keukeninrichting of sanitair. Een schip of een woonwagen valt ook onder de definitie van de eigen woning van artikel 3.111 Wet IB 2001, mits het duurzaam aan een plaats gebonden is. In geval van een schip, gaat het om woonschepen die op een vaste plaats liggen. Bij woonwagens gaat het om duurzaam aan een plaats gebonden woonwagens in de zin van de Woningwet.

Volgens de definitie van het begrip 'eigen woning' behoren ook aanhorigheden tot de eigen woning. Wat onder het begrip 'aanhorigheden' moet worden begrepen staat niet omschreven in de Wet IB 2001. Deze term is bekend uit de Personele Belasting en de Grondbelasting.¹² In BNB 1993/281 heeft de Hoge Raad geoordeeld dat bij de beoordeling of er sprake is van een aanhorigheid, van belang is of het object dienstbaar is aan de woning. In die zaak was het van belang of de stal die bij de als woning in gebruik zijnde boerderij, daarbij in gebruik is en dienstbaar is aan de woning. Of de stal bij de woning behoorde was nog afhankelijk van diverse omstandigheden, zoals de afstand tussen de stal en de woning en hoe de bereikbaarheid de stal was vanuit de woning.¹³

Verder moet de woning voor de kwalificatie als eigen woning de belastingplichtige of personen die behoren tot zijn huishouden 'anders dan tijdelijk als hoofdverblijf ter beschikking staan'. Volgens de memorie van toelichting wordt hiermee "*gedoeld op een voor duurzaam eigen gebruik bestemde woning welke overeenkomstig deze bestemming de belastingplichtige ter beschikking staat en niet in vrij opleverbare staat is te verkopen dan nadat de belastingplichtige op een andere wijze in zijn*

¹⁰ Artikel 3.111 Wet IB 2001.

¹¹ De Ruijter e.a. 2005, pag. 30.

¹² De Ruijter e.a. 2005, pag. 33.

¹³ Hoge Raad 16 juli 1993, BNB 1993/281

woonbehoefte heeft voorzien".¹⁴ Hieruit vloeit voort dat per belastingplichtige in principe slechts één woning als hoofdverblijf kan dienen en dus aangemerkt kan worden als eigen woning.

Met betrekking tot de eigendomsvorm wordt in artikel 3.111, lid 1, onderdelen a en b Wet IB 2001 aangegeven wanneer de woning als eigen woning kwalificeert. Zo dient de woning de belastingplichtige of personen die behoren tot zijn huishouden ter beschikking staan op grond van eigendom, waaronder begrepen economische eigendom, of een recht van maatschap van een coöperatie. Als aanvullend vereiste dient tevens de belastingplichtige of zijn partner de voordelen van de woning te genieten, de kosten en lasten moeten op hen drukken en de waardeveranderingen moeten hen grotendeels aangaan. Een andere variant van eigendomsvorm staat opgenomen in artikel 3.111, lid 1, onderdeel b Wet IB 2001. Hieruit blijkt dat de woning ook ter beschikking kan staan op grond van een recht van vruchtgebruik, een recht van bewoning of een recht van gebruik dat de belastingplichtige krachtens erfrecht heeft gekregen waardoor dus het eigenwoningregime van toepassing is. Net als onder artikel 3.111, lid 1, onderdeel a Wet IB 2001 geldt ook hier dat de belastingplichtige de voordelen van de woning dient te genieten evenals de kosten en lasten. Ingeval van vruchtgebruik gaan de waardeveranderingen uitsluitend de blooteigenaar aan. Gevolg hiervan is dat wanneer sprake is van vruchtgebruik van een woning, de vruchtgebruiker gelijk is te stellen met een huurder. Toch heeft de wetgever gekozen om alleen in geval van erfrecht het (vrucht)gebruik van een woning te kwalificeren tot eigen woning, omdat hij van mening is dat het maatschappelijk ongewenst zou zijn om in erfrechtsituaties de vruchtgebruiker de toepassing van de eigenwoningregeling te onthouden.¹⁵ De gedachte achter deze uitzondering is dat vruchtgebruikers in erfrechtsituaties niet zelf gekozen hebben voor een dergelijke situatie, bijvoorbeeld de langstlevende echtgenoot die in de woning blijft wonen. Indien een belastingplichtige daarentegen zelf een overeenkomst heeft gesloten waarbij hij de woning op grond van recht van vruchtgebruik ter beschikking krijgt, ziet de wetgever geen reden voor het verlenen van de bijzondere regeling van de eigen woning omdat de belastingplichtige zelf voor die situatie heeft gekozen.¹⁶

¹⁴ Kamerstukken II, 1998/1999, 26 727, nr. 3 pag. 144.

¹⁵ Kamerstukken II, 1999/2000, 26 727, nr. 7 pag. 478.

¹⁶ Kamerstukken II, 1999/2000, 26 727, nr. 7 pag. 478.

In geval de belastingplichtige een eigen woning in de zin van de inkomstenbelasting bezit, kan het nog voorkomen dat de eigenwoningregeling niet van toepassing is op gehele woning. Het gaat hierbij om een zelfstandig gedeelte van de woning die gebruikt worden als werkruimte en op grond van artikel 3.111, lid 10 Wet IB 2001 de eigenwoningregeling niet van toepassing is omdat geen sprake is van een eigen woning. Kort samengevat is er geen sprake van 'eigen woning' indien een zelfstandig gedeelte van de woning door de belastingplichtige of een persoon die deel uitmaakt van zijn huishouden wordt gebruikt in een onderneming, voor resultaat uit overige werkzaamheden of in een vennootschap waarin de belastingplichtige of persoon die tot zijn huishouden behoort een aanmerkelijk belang heeft en ter zake van dat gebruik een bedrag ten laste van de winst kan worden gebracht. De uitsluiting van de eigenwoningregeling is uit de gedachte dat een bedrag in aftrek van de winst kan worden gebracht op grond van artikel 3.16 Wet IB 2001.

Niet alle werkruimtes zijn van de eigenwoningregeling uitgesloten. Slechts de werkruimtes die naar verkeersopvatting een zelfstandig gedeelte van de woning vormen (zelfstandigheids criterium) en die intensief worden gebruikt voor de verwerving van inkomen (inkomens criterium) vormen geen onderdeel van de eigen woning.¹⁷

De zelfstandigheid van de woning wordt bepaald aan de hand van uiterlijke kenmerken zoals een eigen opgang/ingang of voorzieningen als een eigen sanitair. Het gebruik van de ruimte als werkruimte is ontleend aan artikel 30 Uitvoeringsregeling loonbelasting 2001 en wordt berekend aan de hand van het inkomen dat in de ruimte wordt verdiend. Heeft men de beschikking over een werkruimte buiten de woning, dient men tenminste 70% van het inkomen in de ruimte in de woning te verdienen.¹⁸ In geval men niet elders een ruimte ter beschikking heeft, moet tenminste 30% van het inkomen in de ruimte in de woning worden verdiend.¹⁹ Als voor de werkruimte aan zowel het zelfstandigheids criterium als aan het inkomens criterium wordt voldaan, is er sprake van een kwalificerende werkruimte en is dus de eigenwoningregeling niet van toepassing. De werkruimte valt dan in box

¹⁷ Kamerstukken II, 2002/2003, 29 026, nr. 3 pag. 5.

¹⁸ Artikel 30, lid 1, onderdeel a Uitvoeringsregeling loonbelasting 2001.

¹⁹ Artikel 30, lid 1, onderdeel b Uitvoeringsregeling loonbelasting 2001.

3 of onder de terbeschikkingstellingsregeling afhankelijk van de situatie. Een voorbeeld voor de werkruimte die onder box 3 valt, is een zelfstandige ondernemer die een tot zijn privé-vermogen behorende werkruimte voor zijn onderneming gebruikt. De terbeschikkingstellingsregeling is van toepassing als een belastingplichtige buiten gemeenschap van goederen is gehuwd en de zelfstandige werkruimte aan zijn partner ter beschikking stelt ten behoeve van zijn of haar onderneming of resultaat uit een werkzaamheid. Met betrekking tot zelfstandige gedeelten van de eigen woning die gebruikt worden als werkruimte kan dus gezegd worden dat alleen in geval van onzelfstandige werkruimte en bij een zelfstandige werkruimte die niet intensief gebruikt wordt voor verwerving van inkomen, de eigenwoningregeling van toepassing is.

2.3 Ontstaansgeschiedenis fiscale behandeling van de eigen woning

De fiscale behandeling van de eigen woning dateert al sinds het einde van de negentiende eeuw. In 1892 heeft Minister Pierson een belastingstelsel ontworpen die was neergelegd in twee wetten, de Wet op de Vermogensbelasting 1892 en de Wet op de Bedrijfsbelasting 1893. Samen vormden beide wetten een soort gesplitste inkomstenbelasting. Minister Pierson gaf de voorkeur voor een gesplitste belasting boven een enkelvoudige belasting omdat de heffing zo beter verzekerd werd geacht en er beter gezorgd kon worden voor sommige gemeentefinanciën.²⁰

De grondslag voor de heffing van de Wet op de Vermogensbelasting 1892 werd gesteld op de waarde van het vermogen van een belastingplichtige en niet op het inkomen dat de belastingplichtige uit het vermogen ontving.²¹ Deze manier van heffen was gebaseerd op overwegingen van eenvoud en doelmatigheid. In de heffing werden niet de reële inkomsten uit vermogen betrokken, maar waren de inkomsten fictief gesteld op 4% van de waarde van het vermogen.²²

Met de introductie van de Wet op de Vermogensbelasting 1892 heeft minister Pierson ook het systeem geïntroduceerd waarbij de kosten die gemaakt werden om de inkomsten te verwerven van het belastbaar vermogen konden worden

²⁰ Kamerstukken II, 1891/1892, 125, nr. 3 pag. 8.

²¹ De Wet van den 27 september 1892 op de Vermogensbelasting, Staatsblad n° 223, pag. VI.

²² Van Eijck, 2005, pag. 59.

afgetrokken. Dit systeem heeft dezelfde uitwerking als een heffing gebaseerd op de bronnentheorie, waarbij de inkomsten uit de bron belast zijn en de kosten aftrekbaar. Alle binnen het Rijk wonende personen werden voor hun zuiver vermogen (bezittingen minus schulden) belast.²³ De bezittingen die als vermogen werden aangemerkt op grond van artikel 3 Wet op de Vermogensbelasting 1892 waren 'alle zaken die geldswaarde hebben'. Het begrip 'zaken' werd opgevat in de zin van toenmalige artikel 555 Burgerlijk Wetboek en omvatte "*alle goederen en rechten welke het voorwerp van eigendom kunnen zijn*". Slechts de zaken die voor de belastingplichtige waarde vertegenwoordigden (geldswaarde), werden als vermogen in aanmerking genomen. De waarderingsregels voor diverse vermogensbestanddelen was geregeld in artikel 7 Wet op de Vermogensbelasting 1892 en in artikel 8 Wet op de Vermogensbelasting 1892 was een aparte regeling opgenomen voor de schulden. Voor de berekening van de grondslag werd het vermogen genomen bij de aanvang van het belastingjaar, welke begon op 1 mei en eindigde op 30 april.²⁴

Afhankelijk van de hoogte van het vermogen, werden de opbrengsten belast onder de vermogensbelasting of onder de bedrijfsbelasting. Ingeval de waarde van het vermogen minder dan f 13.000 bedroeg was er geen vermogensbelasting verschuldigd, maar bedrijfsbelasting die complementair was aan de vermogensbelasting.²⁵ De Wet op de Bedrijfsbelasting 1893 belastte naast inkomsten met een waarde minder dan f 13.000 ook inkomsten uit beroepen en bedrijven.

Onroerende goederen, waaronder de eigen woning, werden op grond van artikel 7 Wet op de Vermogensbelasting 1892 belast naar de verkoopwaarde. De verkoopwaarde was de som die een onroerend goed in openbare veiling kon opbrengen.²⁶ De waarde van het vermogen werd ter berekening van het zuiver vermogen, verminderd met de waarde van de schulden.²⁷ Dit betekende voor het bezit van de eigen woning, dat de kosten die verband hielden met de eigen woning in aftrek konden worden gebracht. Hieronder viel dus ook de rente van de schuld die

²³ Artikel 3 Wet op de Vermogensbelasting 1892.

²⁴ Artikel 5 Wet op de Vermogensbelasting 1892.

²⁵ Kamerstukken II, 1890/1891, 16 668, nr. 2 pag. 12.

²⁶ Wet op de Vermogensbelasting 1892 wet van de 27ste September 1892, Stb. 223, onder redactie van Karmelk. P., pag. 16 en 17.

²⁷ Artikel 8 Wet op de Vermogensbelasting 1892.

aangegaan was voor de financiering van de (eigen) woning. Er werd geen beperking gesteld aan de aftrekbaarheid van hypotheekrente zoals dat nu wel het geval is met de dertigjaarstermijn van artikel 3.119a Wet IB 2001.

De achterliggende gedachte voor het belasten van de eigen woning als onderdeel van het vermogen was dat met het bezit van een eigen woning men een vorm van inkomen had. Men kon het bedrag besparen dat men anders aan huur zou moeten betalen.

Na de invoering van de algemene inkomstenbelasting in 1915 bleef de vermogensbelasting gehandhaafd en werd het een belasting over het vermogen in plaats van over vermogensinkomsten. De vermogensbelasting fungeerde dan als een aanvulling van de inkomstenbelasting en werd met ingang van 1947 afgeschaft.²⁸

2.4 Wet Inkomstenbelasting 1914

Op 1 mei 1915 werd de gesplitste inkomstenbelasting ondergebracht onder één heffingswet, de Wet Inkomstenbelasting 1914 (hierna: Wet IB 1914). Onder de Wet IB 1914 werd het genoten inkomen uit vermogen of arbeid in de heffing betrokken.²⁹ Het inkomen onder de Wet IB 1914 werd bepaald aan de hand van de bronnentheorie³⁰. Het inkomensbegrip gebaseerd op de bronnentheorie houdt in dat de wet een aantal bronnen opsomt waaruit inkomen genoten wordt die in de heffing wordt betrokken. De heffingsgrondslag voor de inkomstenbelasting gebaseerd op de bronnentheorie werd bepaald door van het inkomen uit de wettelijke bronnen de kosten die betrekking hebben op de bronnen af te trekken.

Verschil met de Wet op de Vermogensbelasting 1892 was dat in de Wet IB 1914 feitelijk werd gekeken wat door de belastingplichtige werd genoten.³¹

Met de Wet IB 1914 werd het bronnenfictiestelsel ingevoerd, dat uitgewerkt was in artikel 12 tot en met 14 Wet IB 1914. Zo werden op grond van artikel 12 Wet IB 1914 de inkomsten benaderd, aangezien deze te lastig waren om te bepalen. Voor

²⁸ Dirksen, 1956, pag. 6. Op 1 januari 1965 is weer een vermogensbelasting ingevoerd (Wet op de Vermogensbelasting 1964) die per 1 januari 2001 ingetrokken werd met de invoering van de vermogensrendementsheffing van de Wet IB 2001.

²⁹ Van Eijck 2005, pag. 60. Het vermogensbezit zelf werd in de heffing betrokken via de vermogensbelasting.

³⁰ Deze theorie wordt in hoofdstuk 3 behandeld.

³¹ Van Eijck 2005, pag. 62.

iedereen gold het wettelijke vermoeden dat zij gedurende het jaar hun inkomen uitsluitend zouden ontleenen aan de bronnen waarover zij bij aanvang van het jaar beschikten en die bronnen werden vermoed het gehele jaar te blijven bestaan.³² Zou er bij aanvang van het belastingjaar (1 mei) een bron geconstateerd was, dan werd het inkomen uit deze bron gesteld op het bedrag dat deze in het voorafgaande jaar had opgeleverd. Voor de belastingheffing moest sprake zijn van een inkomensbron op 1 mei (peildatum). Indien op 1 mei geen bron van inkomen aanwezig was maar de rest van het jaar wel, dan werd de belastingplichtige niet in de heffing betrokken. Dit had als gevolg dat het systeem zeer gevoelig was voor belastingontwijking. Men kon makkelijk belasting ontwijken door ervoor te zorgen dat er op 1 mei geen inkomensbron aanwezig was.

Belastingplichtigen werden onder de Wet IB 1914 belast over de voordelen genoten uit een bron van inkomen verminderd met de kosten van het verwerven en onderhoud van de bron.

In artikel 4 Wet IB 1914 was een opsomming opgenomen van de bronnen die voor de belastingplichtige als inkomen in de heffing werden betrokken. Onder inkomen voor de Wet IB 1914 werden aangemerkt al hetgeen in geld of geldswaarde, zuiver³³ genoten opbrengsten uit vier bronnen:

- a. onroerende goederen;
- b. roerend kapitaal;
- c. onderneming en arbeid;
- d. rechten op periodieke uitkeringen van het leven afhankelijk.

De verdere uitwerking van het begrip 'inkomen' was ondergebracht in artikel 5 tot en met artikel 11 Wet IB 1914.

De eigen woning werd belast onder de bron onroerende goederen. De reden dat de eigen woning in de Wet IB 1914 is meegenomen wordt in de Memorie van Toelichting als volgt beargumenteerd: *“Het eigen gebruik van onroerend goed voor woning of huishoudelijke doeleinden is gebruik in natura van een bron van inkomsten. Het voordeel dat op die wijze van het goed wordt getrokken, wordt naar zijn bedrag*

³² Den Hartogh 1915, pag. 182.

³³ In dit artikel werd het woord 'zuiver' toegevoegd aan de term 'opbrengst' om verwarring te voorkomen tussen de netto opbrengst enerzijds en de bruto opbrengsten anderzijds.

bepaald door de huurwaarde".³⁴ De huurwaarde bedroeg 4% van de verkoopwaarde van de woning.³⁵ De gedachte hierachter was dat de eigen woning verhuurd kon worden en hiermee opbrengsten te genereren waren. Door te kiezen om de eigen woning zelf te bewonen werd hierdoor huur bespaard die de wetgever als inkomen aanmerkte.

Gezien het feit dat de Wet IB 1914 reële opbrengsten in de heffing betrof, is het naar mijn mening merkwaardig dat de wetgever de eigen woning in de inkomstenbelasting meenam. Met de eigen woning worden geen opbrengsten gegenereerd, men heeft slechts het voordeel van woongenot. De wetgever zag kennelijk het woongenot als een opbrengst aangezien hij de eigen woning als bron van inkomen aanmerkte. Of dit gebruik in natura (woongenot) als inkomen valt aan te merken wordt in dit onderzoek nader onderzocht.

Aangezien de eigen woning geen opbrengst genereert, werd onder artikel 5 Wet IB 1914 een opbrengst voor de eigen woning gefingeerd, namelijk de huurwaarde. In artikel 5 Wet IB 1914 werden als belaste opbrengst van onroerende goederen (waaronder de eigen woning) onder andere beschouwd *'de huurwaarde van gebouwen, gedeelten van gebouwen of gronden bij eigen gebruik voor woning of tot huishoudelijke doeleinden'*.

Het enige criterium dat gesteld werd om een woning als "eigen" woning te kwalificeren, was dat de woning voor eigen gebruik voor woning of tot huishoudelijke doeleinden werd gebruikt. Hier werd dus ook geen onderscheid gemaakt tussen "eigen" woning of tweede woning, waardoor de tweede woning net als de eigen woning in de heffing werd betrokken en ook aftrek van hypotheekrente voor de tweede woning mogelijk was. Aangezien de woning als een bron van inkomen werd aangemerkt, waren de kosten van verzekering en onderhoud aftrekbaar op grond van artikel 10 Wet IB 1914. Onder de Wet IB 1914 was op grond van artikel 19 de rente van andere schulden waaronder de hypotheek die aangegaan was voor de financiering van de eigen woning, volledig aftrekbaar zonder enige beperking.

2.5 Besluit Inkomstenbelasting 1941

De Wet IB 1914 werd tijdens de Tweede Wereldoorlog door de Duitse bezetter vervangen door het Besluit Inkomstenbelasting 1941 (hierna: Besluit IB 1941). De

³⁴ Kamerstukken II, 1911/1912, 144, nr. 3, pag. 29.

³⁵ Van den Berg e.a. 2003, pag. 48.

regeling kwam bij besluit tot stand aangezien van enige mondelinge of schriftelijke gedachtewisseling met de Staten-Generaal geen sprake was.³⁶ Het meest opvallende verschil tussen de Wet IB 1914 en het Besluit IB 1941 was dat het inkomen niet meer werd benaderd. Met het Besluit IB 1941 werd een nieuwe heffing ingevoerd die het werkelijk genoten inkomen in een kalenderjaar belaste. Artikel 4 van het Besluit 1941 gaf aan dat het werkelijk genoten inkomen in een kalenderjaar belast werd. Het te belasten inkomen werd verminderd met de onverrekenbare verliezen van vorige jaren en met de persoonlijke verplichtingen opgenomen in artikel 16 Besluit IB 1941. Onder artikel 5 van het Besluit IB 1941 waren de bronnen van inkomen opgenomen die onder deze wet werden belast. De structuur van de verschillende bronnen van inkomen was gewijzigd ten opzichte van de Wet IB 1914. Het inkomen uit onroerende goederen en roerend kapitaal waren niet langer apart opgenomen als bron van inkomen. Dit had niet als gevolg dat deze bronnen van inkomen onder de Wet IB 1914 hun karakter verloren hadden, indien het nog een winst, een verlies of een inkomst genereerde, bracht dat met zich mee dat de bron nog steeds aanwezig werd geacht.³⁷ In artikel 5 Besluit IB 1941 waren de volgende bronnen van inkomen opgenomen:

- a. de netto inkomens uit onderneming en arbeid;
- b. netto inkomen uit vermogen;
- c. en netto inkomen in de vorm van periodieke uitkeringen.

Onder het netto inkomen uit vermogen viel de opbrengst uit goederen. Artikel 13 van het Besluit 1941 definieerde inkomen als alle geld en andere vormen van inkomen en andere (bruto) voordelen genoten door belastingplichtige uit bronnen zoals benoemd in artikel 5 van het Besluit IB 1941, met uitzondering van de voordelen uit landbouw en ander bedrijf en zelfstandig uitgeoefend beroep. De niet in geld genoten inkomsten werden berekend naar de geldswaarde. Kosten van verwerving en behoud van de inkomsten werden op grond van artikel 14 Besluit IB 1941 in mindering gebracht op de inkomsten waartoe zij betrekking hadden. Het moment waarop het inkomen geacht werd te zijn verdiend en dus belast, was artikel 15 Besluit IB 1914 opgenomen. Krachtens artikel 30, lid 1 Besluit IB 1941 werd slechts als opbrengst van goederen beschouwd de voordelen welke, anders dan door eigen onderneming of door arbeid werden getrokken.

³⁶ Van Soest 2007, pag. 3.

³⁷ Huizinga 1961, pag. 25.

Met betrekking tot de eigen woning was onder het Besluit IB 1941, net als onder de Wet IB 1914, de huurwaarde van de woning belast als voordeel dat door de belastingplichtige werd genoten.³⁸ Verschil met de Wet IB 1914 was dat de huurwaarde niet meer werd geforfaiteerd. De huurwaarde was gelijk aan de prijs die bedongen kon worden door verhuur aan een derde. Rechtsgrond voor deze huurwaarde was gelijke behandeling van eigenaren-verhuurder, die inkomsten in geld genieten en eigenaren-zelfbewoners, die inkomsten in natura genieten. Ook hier is het opvallend dat bij een belasting die het werkelijk genoten inkomen belast, de eigen woning in de heffing betrokken werd.

Op grond van artikel 30 Besluit IB 1941 waren slechts de gebouwen welke anders dan door eigen onderneming of door arbeid waren gebruikt, in de heffing betrokken als opbrengst uit goederen. Met andere woorden waren slechts de gebouwen die voor eigen gebruik voor bewoning werden gebruikt, belast als opbrengst van vermogen. De hypotheekrente was aftrekbaar op grond van artikel 16 Besluit IB 1941. De fiscale behandeling van de eigen woning onder het Besluit IB 1941 was verder gelijk als onder de Wet IB 1914. De eigenaar van de eigen woning werd net als onder de Wet IB 1914 belast voor het voordeel dat hij had ten opzichte van een huurder, doordat hij geen huur hoefde te betalen.

2.6 Wet Inkomstenbelasting 1964

Na de oorlog is het Besluit Inkomstenbelasting 1941 nog een tijd van kracht geweest. In 1948 werd een commissie ingesteld die een onderzoek moest verrichten naar hoe de besluitenwetgeving diende te worden aangepast.³⁹ In 1953 verscheen het rapport van die commissie met daarin de tekst van een nieuwe inkomstenbelasting. Het rapport leidde tot invoering van de Wet IB 1964 op 1 januari 1965. Evenals het Besluit IB 1941 was deze wet gebaseerd op het belasten van het daadwerkelijk genoten inkomen. Het inkomensbegrip was ook hier gebaseerd op het bestaan van verschillende bronnen van inkomen.

De bronnen van inkomen stonden vermeld in artikel 4 Wet IB 1964 en waren onderverdeeld in:

- a. winst uit onderneming;

³⁸ Artikel 30, lid 1 en 2 Besluit IB 1941.

³⁹ Heithuis e.a. 2012, pag. 14.

- b. winst uit aanmerkelijk belang;
- c. zuivere inkomsten uit arbeid, uit vermogen of in de vorm van bepaalde periodieke uitkeringen en verstrekkingen.

Artikel 24 Wet IB 1964 definieerde inkomsten als alle niet als winst uit onderneming, als winst uit aanmerkelijk belang of als inkomsten uit arbeid aan te merken voordelen die werden getrokken uit onroerende en roerende zaken en uit rechten die niet op zaken betrekking hadden. Rechten die gevestigd waren op onroerende en roerende zaken werden dus niet aangemerkt als bron van inkomen. Dit bracht met zich mee dat niet de rechten op, maar de goederen zelf als bron van inkomen werden gekwalificeerd. Een onderzoek naar de rechten krachtens welke de voordelen werden getrokken was hierdoor niet noodzakelijk.

De aftrekbare kosten stonden vermeld in artikel 35 Wet IB 1964. De aftrekbare kosten waren de op de inkomsten drukkende kosten voor zover zij gemaakt zijn tot verwerving, inning en behoud van die inkomsten en de totale omvang niet overtreffen wat gebruikelijk is.

De eigen woning werd onder artikel 24 Wet IB 1964 belast. Onder de Wet IB 1964 werd dus ook verondersteld dat met de eigen woning inkomen viel te genieten. Als eigen woning voor de Wet IB 1964 werden aangemerkt: *‘een gebouw of een gedeelte van een gebouw, met de aanhorigheden daarvan, voor zover dat, anders dan ten behoeve van een onderneming, de belastingplichtige of personen die behoren tot zijn huishouden, ter beschikking staat’*.⁴⁰ Er werden geen expliciete criteria gesteld voor de kwalificatie van eigen woning, zoals dat later in de Wet Inkomstenbelasting 2001 is geïntroduceerd. Gevolg hiervan was dat voor de tweede woning net als ‘eigen woning’ het huurwaarderegime van toepassing was. In deze tijd begonnen de problemen met betrekking tot het bepalen van de huurwaarde. Door de herstelbouw na de tweede wereldoorlog en de diversiteit aan woningen werd het steeds moeilijker om vergelijkbare verhuurde huizen te vinden. Mede hierdoor werd op 1 januari 1971 het huurwaardeforfait opgenomen in artikel 42a Wet IB 1964. Vanaf dit moment werden de voordelen uit eigen woning op forfaitaire wijze in de heffing betrokken.⁴¹ Het huurwaardeforfait werd gesteld op een wettelijk vastgesteld

⁴⁰ Artikel 42a, lid 2 Wet IB 1964.

⁴¹ Kamerstukken II 1969/1970, 10 790, nr. 8, pag. 25.

percentage van de waarde in het economisch verkeer van de woning in bewoonde staat waarbij de kosten, lasten en afschrijvingen in mindering werden gebracht.⁴² Aftrek van rente en kosten van hypothecaire lening werden buiten dit forfait gehouden waardoor de aftrek tegen werkelijke waarde werd gebracht. Bij de totstandkoming van het huurwaardeforfait was de achterliggende gedachte dat men de eigenaar-zelfbewoner van twee kanten kon benaderen. Men kon de eigenaar-zelfbewoner zien als belegger of als consument van een duurzaam gebruiksgoed.⁴³ In de Wet op de Inkomstenbelasting 1964 was de benaming huurwaardeforfait, omdat ook de tweede woning onder de regeling konden vallen.⁴⁴ Met ingang van 1 januari 1997 is de Wet Waardering Onroerende Zaken⁴⁵ (hierna: Wet WOZ) ingevoerd. Het huurwaardeforfait werd gesteld op een percentage van de WOZ-waarde. Hiermee werd de waardevastelling van de eigen woning geacht meer exact te zijn in het kader van de Wet WOZ.⁴⁶

De hypotheekrente bleef volledig aftrekbaar op grond van artikel 42b, lid 5 Wet IB 1964. Voor schulden die zijn aangegaan voor verbetering of onderhoud van de woning was de rente onder artikel 42b, lid 5 Wet IB 1964 slechts aftrekbaar indien ze met schriftelijke bescheiden aangetoond konden worden. Onder het regime dat voor de invoering van de Wet IB 1964 gold waren de totale renten van schulden verzekerd door hypotheek op de eigen woning aftrekbaar, ongeacht het karakter van die schulden.⁴⁷ De toets op het karakter van de schulden was bedoeld om slechts de rente van de hypothecaire schuld die betrekking had op woningen aftrekbaar te laten zijn. De financiering van andere activa met een hypothecaire schuld werd onder artikel 42b, lid 5 Wet IB 1964 bestreden.

⁴² Kamerstukken II 1969/1970, 10 790, nr. 3, pag. 14.

⁴³ Kamerstukken II 1973/1974, 12 601, nr. 3, pag. 9.

⁴⁴ Kamerstukken II 2001/2002, 28 056, nr. 3, pag. 1.

⁴⁵ De wet WOZ valt buiten deze scriptie.

⁴⁶ Kamerstukken II 1996/1997, 25 037, nr. 3, pag. 4.

⁴⁷ Kamerstukken II 1996/1997, 24 761, nr. 3, pag. 82.

Wet Inkomstenbelasting 2001

Op 1 januari 2001 werd een nieuwe inkomstenbelasting geïntroduceerd. Vanaf dit moment zijn er drie verschillende boxen met elk hun eigen bronnen. Hoewel de systematiek veranderd is, bleef de bronnentheorie als uitgangspunt.

Bronnen van inkomen in de Wet IB 2001 zijn: winst uit onderneming, loon, resultaat uit overige werkzaamheden, periodieke uitkeringen en verstrekkingen, inkomsten uit eigen woning, inkomen uit aanmerkelijk belang en inkomen uit sparen en beleggen. Elke box heeft zijn eigen tarief en het inkomen uit de verschillende boxen wordt niet samengevoegd. Inkomen uit werk en woning wordt belast in box 1 tegen een progressief tarief. Het toptarief onder de Wet IB 2001 bedraagt 52%. In box 2 wordt inkomen uit aanmerkelijk belang belast tegen een vast tarief van 25%. De belastingplichtige heeft een aanmerkelijk belang indien hij, al dan niet tezamen met zijn partner, direct of indirect:⁴⁸

- voor ten minste 5% van het geplaatste kapitaal aandeelhouder is in een vennootschap waarvan het kapitaal in aandelen is verdeeld;
- rechten heeft om direct of indirect 5% van de aandelen te verwerven van het geplaatste kapitaal;
- winstbewijzen heeft die betrekking hebben op ten minste 5% van de jaarwinst dan wel de liquidatie uitkeringen van een vennootschap;
- gerechtigd is tot ten minste 5% van de stemmen uit te brengen in de algemene vergadering van een coöperatie.

Het inkomen uit sparen en beleggen wordt forfaitair bepaald op een vermogensrendement van 4% en belast tegen een vast tarief van 30% in box 3.

Tijdens de parlementaire behandeling van de totstandkoming van de Wet IB 2001 werd aangegeven dat de fiscale behandeling van de eigen woning ten opzichte van de Wet IB 1964 niet zou wijzigen.⁴⁹ De wetgever gaf aan dat zowel het huurwaardeforfait (nu eigenwoningforfait) als de aftrek van hypotheekrente tegen het tabeltarief aftrekbaar bleef en daarvan zou vanuit dit oogpunt plaatsing van de eigen woning in box 1 moeten plaatsvinden.⁵⁰ Onder de Wet IB 2001 wordt niet meer gesproken over huurwaardeforfait, maar van eigenwoningforfait. Inhoudelijk is het

⁴⁸ Artikel 4.6 Wet IB 2001.

⁴⁹ Kamerstukken II 1998/1999, 26 727, nr. A, pag. 59.

⁵⁰ Kamerstukken II 1998/1999, 26 727, nr. A, pag. 59.

eigenwoningforfait gelijk aan het huurwaardeforfait. Verschil met de Wet IB 1964 is de toevoeging van de zinsnede 'anders dan tijdelijk als hoofdverblijf ter beschikking staan' bij de begripsomschrijving van de eigen woning in artikel 3.111 Wet IB 2001. Hierdoor kan slechts één woning als eigen woning voor het eigenwoningforfait kwalificeren. De tweede woning wordt vanaf 2001 belast in box 3 en hiermee is een einde gekomen aan aftrek van hypotheekrente voor de tweede woning.

In de Wet IB 1964 werd de eigen woning als onderdeel van het vermogen (vermogensbestanddeel) belast. Bavinck⁵¹ stelt dat indien vanuit dit punt wordt geredeneerd, de eigen woning in box 3 geplaatst zou moeten worden. Vermogensbestanddelen, zoals de tweede woning en beleggingspanden worden immers in de Wet IB 2001 in box 3 belast. Mijns inziens is de redenering van Bavinck niet helemaal correct. Het argument dat de eigen woning een vermogensbestanddeel vormt is juist, maar of de eigen woning vergelijkbaar is met de vermogensbestanddelen die in box 3 worden belast is iets anders. De woning die als eigen woning kwalificeert kan geen opbrengst genereren, deze is immers door de belastingplichtige in gebruik. Slechts bij verhuur van de eigen woning (huuropbrengst) of verkoop van de eigen woning kan men een (eventuele) verkoopwinst behalen. In beide gevallen heeft men dan geen eigen woning meer. Het fictieve inkomen van de eigen woning past naar mijn mening niet in box 3, aangezien in box 3 vermogensbestanddelen worden belast die opbrengst *kunnen* genereren. De eigen woning die verhuurd wordt en waarbij opbrengsten gegenereerd kan worden kwalificeert niet meer als eigen woning voor de belastingplichtige aangezien de woning verhuurd wordt en niet meer als hoofdverblijf dient.

De eigen woning is onder de Wet IB 2001 in box I geplaatst. Dit brengt met zich mee dat de voordelen uit eigen woning (eigenwoningforfait) en de aftrekbare kosten tegen de progressieve tariefstructuur in de heffing worden betrokken. In artikel 3.110 Wet IB 2001 wordt aangegeven hoe de belastbare inkomsten uit eigen woning zijn samengesteld. De voordelen uit eigen woning (artikel 3.112 Wet IB 2001: eigenwoningforfait) wordt verminderd met de op die voordelen drukkende aftrekbare kosten (artikel 3.120 Wet IB 2001). Er wordt nu wel een beperking gesteld aan de

⁵¹ Bavinck 2006, pag. 879.

af trek van hypotheekrente door middel van de dertigjaarstermijn van artikel 3.119a Wet IB 2001. Deze beperking is in de wet geïntroduceerd vanuit de gedachte van voorkomen van budgettaire problemen die zouden kunnen ontstaan bij onbeperkte aftrek van hypotheekrente.

Om de aflossing van de hypotheekschuld te stimuleren werd in 2005 het wetsvoorstel van de Tweede Kamerlid Hillen aangenomen en in artikel 3.123a Wet IB 2001 opgenomen.⁵² Op grond van deze bepaling komt een belastingplichtige met positieve belastbare inkomsten uit eigen woning, in aanmerking voor een aftrek wegens geen of geringe eigenwoningschuld. Dit is het geval wanneer de voordelen uit eigen woning (artikel 3.112 Wet IB 2001) groter zijn dan de aftrekbare kosten (artikel 3.120 Wet IB 2001). Het resultaat van de Wet Hillen is dat er geen inkomsten uit eigen woning in de heffing worden betrokken. Mijns inziens is hiermee het bronkarakter van de eigen woning, zo dit al bestond, behoorlijk aangetast. Met een bron van inkomen dienen de voordelen belast te zijn en de kosten aftrekbaar. Door de Wet Hillen gaat deze redenering niet meer op voor de eigen woning.

2.8 Tussenconclusie

De fiscale behandeling van de eigen woning begon met de invoering van de Wet op de Vermogensbelasting 1892. De eigen woning werd toen als onderdeel van het vermogen in de heffing betrokken. Later bij de invoering van de eerste inkomstenbelasting, Wet IB 1914, is de fiscale behandeling van de eigen woning gecontinueerd. Onder de Vermogensbelasting 1892 werd niet de reële opbrengst belast terwijl dit bij de Wet IB 1914 wel het geval was. Vanuit de gedachte dat de Wet IB 1914 alleen reële opbrengsten in de heffing betrok, zou de eigen woning naar mijn mening niet in Inkomstenbelasting (1914) passen. Met de eigen woning zijn geen directe opbrengsten aan te wijzen. Het lijkt alsof de wetgever de heffing over de eigen woning zomaar heeft overgenomen. Om de eigen woning in de Inkomstenbelasting te betrekken moest deze als een bron van inkomen aangemerkt worden. De wetgever heeft de eigen woning aangemerkt als een bron van inkomen, aangezien naar zijn mening een voordeel wordt genoten in de vorm van 'geen huur betalen'. Dit voordeel staat nu bekend als het eigenwoningforfait. Sinds de introductie

⁵² Kamerstukken II, 2001/2002, 28 059, nr. A, pag. 1.

van de inkomstenbelasting worden inkomsten in de heffing betrokken en zijn de kosten die gemaakt worden om de inkomsten te verwerven aftrekbaar. Hieruit stamt ook de aftrek van hypotheekrente.

De positie van de eigen woning in de inkomstenbelasting is door de jaren heen als bron van inkomen overgenomen waarbij slechts het te belasten bedrag en aftrekbare kosten gewijzigd zijn. De eigen woning heeft altijd zijn positie als bron van inkomen binnen de Inkomstenbelasting behouden. In het volgende hoofdstuk wordt het begrip 'bron van inkomen' uitgebreid geanalyseerd om in hoofdstuk 4 te kunnen bepalen of eigen woning überhaupt als een 'bron van inkomen' kwalificeert.

3 Bron van inkomen

3.1 Inleiding

De Wet IB 2001 heeft, evenals haar voorgangers, de bronnentheorie als uitgangspunt.⁵³ Een heffing gebaseerd op de bronnentheorie houdt in dat de wet een aantal bronnen opsomt en de daaruit verkregen voordelen na aftrek van de kosten in de heffing betreft. Hieruit is de term 'bron van inkomen' ontstaan. Wil er sprake zijn van een belastbaar voordeel, dan dient er sprake zijn van een bron waaruit inkomen kan worden verkregen. Om een analyse te doen voor het begrip 'bron van inkomen' wordt in dit hoofdstuk onderzocht wanneer sprake is van een 'bron van inkomen' en aan welke vereisten voldaan moet worden om een voordeel te belasten onder de Wet IB 2001. Dit is belangrijk om te kunnen beoordelen of het voordeel uit eigen woning(woongenot) als inkomen kan worden aangemerkt. Relevant is dus om te beoordelen wat het begrip 'inkomen' in de inkomstenbelasting omvat.

De inkomstenbelasting is een belasting die geheven wordt naar inkomen. Dit is ook de reden dat het begrip 'inkomen' in centrale plaats neemt in de inkomstenbelasting. In de analyse van het begrip 'bron van inkomen' voor de inkomstenbelasting uit te kunnen voeren is het van belang om het begrip 'inkomen' te definiëren. De wet biedt geen eenduidige definitie van het begrip 'inkomen', maar volstaat met een opsomming in artikel 2.3 Wet IB 2001 van het belastbaar inkomen. In het verleden zijn er een vijftal theorieën ontwikkeld die hebben getracht het inkomensbegrip te definiëren. Dit zijn de verbruikstheorie, de periodiciteitstheorie, de bronnentheorie, de opbrengstentheorie en de vermogensvergelijkingstheorie.

Dit hoofdstuk begint in §3.2 met de theoretische achtergrond van het inkomensbegrip in de inkomstenbelasting. Vervolgens worden in §3.3 de inkomstenstheorieën behandeld, om in §3.4 een uiteenzetting te geven van welke theorieën van belang zijn geweest bij het vormgeven van het fiscale inkomensbegrip. In §3.5 worden de criteria besproken die vereist zijn bij de heffing van inkomstenbelasting en wordt dit hoofdstuk afgesloten met een tussenconclusie in §3.6.

⁵³ Van Soest 2007, pag. 22.

3.2 Theoretische achtergrond

Een 'bron van inkomen' heeft de potentie om inkomen op te leveren voor de belastingplichtige.⁵⁴ Volgens Stevens is het de aanwezigheid of mogelijkheid van een belastbaar voordeel (inkomen), die tot het bestaan van een bron kan concluderen. Ik deel hierbij de mening van Stevens. Zou er vanuit de bron geformuleerd worden dat er een voordeel kan zijn, terwijl de bron geen voordeel kan opleveren, zou dat kunnen leiden tot geen voordeel. Het definiëren van het begrip 'bron van inkomen' begint dus bij het definiëren van het inkomensbegrip.

In de inkomstenbelasting neemt het begrip 'inkomen' een centrale plaats in. Inkomstenbelasting is een belasting die geheven wordt over het inkomen, het inkomensbegrip vormt hierdoor het kernbegrip voor de inkomstenbelasting. In de Wet IB 2001 is geen eenduidige definitie van het inkomensbegrip opgenomen. Wel wordt in artikel 2.3 Wet IB 2001 aangegeven dat belasting geheven wordt over het door de belastingplichtige in een kalenderjaar genoten belastbare inkomens uit werk en woning⁵⁵, aanmerkelijk belang⁵⁶ en sparen en beleggen⁵⁷. Hoofdstukken 3, 4 en 5 van de Wet IB 2001 geven invulling aan de heffing van de verschillende belastbare inkomens.

Met betrekking tot de heffing van de eigen woning onder de Wet IB 2001 wordt als belastbare inkomsten aangemerkt: *de voordelen uit eigen woning verminderd met op die voordelen drukkende aftrekbare kosten*.⁵⁸ Voor de eigen woning zijn het de voordelen uit eigen woning (eigenwoningforfait) die als inkomen voor de Wet IB 2001 worden aangemerkt. Om te beoordelen of dit juist is wordt eerst het begrip 'inkomen' onderzocht.

In economische zin wordt inkomen omschreven als de beloning die iemand ontvangt voor zijn productieve prestaties gedurende een bepaalde periode.⁵⁹ Het inkomen

⁵⁴ Stevens 2006, pag. 72.

⁵⁵ Zie art. 3.1 lid 1 en lid 2. In afdeling 3.6 Wet IB 2001 is een omschrijving van de belastbare inkomsten uit eigen woning opgenomen.

⁵⁶ Zie art. 4.1 jo art. 4.12

⁵⁷ Zie art. 5.1 jo art 5.2 jo 5.3

⁵⁸ Artikel 3.110 Wet IB 2001.

⁵⁹ Creusen 1979, Pag. 1281-1287.

wordt dan gevormd door het bedrag dat ontvangen wordt voor het ter beschikking stellen van arbeidskracht, kapitaal, grond en ondernemerschap.⁶⁰

Het inkomen in fiscale zin verschilt ten opzichte van het inkomen in economische zin, aangezien belasting niet geheven wordt over het inkomen in economische zin maar over het belastingobject dat op grond van fiscale regels wordt opgesteld.⁶¹

Om het inkomensbegrip onder de Wet IB 2001 te definiëren dient aansluiting te worden gezocht met de functie die het inkomensbegrip binnen de inkomstenbelasting dient te vervullen. In algemene zin heeft belastingheffing als primaire functie het bekostigen van de collectieve uitgaven. Dit wordt aangemerkt als de 'budgettaire functie'. De budgettaire functie vormt de klassieke doelstelling van belastingheffing om financiële middelen voor de overheid te genereren.⁶² Om invulling te geven aan de budgettaire functie, zijn drie verdelingsbeginselen⁶³ die ten grondslag liggen aan het belastingrecht: het draagkrachtbeginsel, het profijtbeginsel en het beginsel van de bevoorrechte verkrijging. Van deze beginselen is het draagkrachtbeginsel het belangrijkste beginsel bij de belastingheffing. Zo wordt door Damsté⁶⁴ het draagkrachtbeginsel als enig grondbeginsel van belastingheffing beschouwd en ook volgens De Langen⁶⁵ is het draagkrachtbeginsel het belangrijkste beginsel van ons belastingrecht.

De inkomstenbelasting berust op het draagkrachtbeginsel. In de parlementaire geschiedenis wordt het draagkrachtbeginsel als grondslag voor de heffing van inkomstenbelasting genoemd.⁶⁶ Op grond van het draagkrachtbeginsel dient belasting geheven te worden naar rato van draagkracht van de belastingplichtige.⁶⁷ Draagkracht wordt gedefinieerd als de mate waarin iemand in staat is zijn financiële lasten te dragen.⁶⁸ Er zijn in principe drie grootheden die als maatstaf voor draagkracht kunnen dienen: inkomen, consumptie en vermogen.

⁶⁰ Creusen e.a. 1979, pag. 553-562.

⁶¹ De Wit 2005, pag. 6.

⁶² Kamerstukken II, 1997/1998, 25 810, nr. 2, pag. 34.

⁶³ De Langen 1954, pag. 43.

⁶⁴ Sinninghe Damsté 1919, pag.

⁶⁵ De Langen 1954, pag. 43 en 44.

⁶⁶ Kamerstukken II, 1911/1912, 144, nr. 3, pag. 13, Kamerstukken II, 1958-1959, 5 380, nr. 3, pag. 17, Kamerstukken II, 1998/1999, 26 727, nr. 3, pag. 4-5.

⁶⁷ Stevens 2006, pag. 78.

⁶⁸ Smeets 1949, pag. 45.

Voor de invulling van het begrip 'draagkracht' voor de inkomstenbelasting geldt sinds 1892 het inkomen als maatstaf voor draagkracht.⁶⁹ Bij de totstandkoming van de Wet IB 1914 werd het inkomen als grondslag van een belasting naar draagkracht aangemerkt.⁷⁰ In een heffing naar draagkracht acht ik het inkomen een juiste maatstaf van draagkracht. Naar mijn mening wordt vermogen gevormd door het deel van inkomen dat niet wordt verteerd. Aan de andere kant is consumptie vertering van het inkomen, waardoor consumptie als afgeleide van inkomen kan worden gezien. Mijns inziens dient het inkomensbegrip zodanig gedefinieerd te worden dat alle bestanddelen die draagkracht verhogen hierin zijn begrepen.

In economische zin wordt draagkracht gedefinieerd als het opofferen van gelijk relatief nutsoffer.⁷¹ Belastingtechnisch zou dit betekenen dat bij de heffing elke belastingplichtige een evenredig genot van het inkomen zou moeten opofferen. Het meten van het genot van het inkomen is een moeilijke opgave, hierdoor is vanuit de economie beredeneerd dat het nut van de laatst verdiende euro's bij hogere inkomens lager is dan het nut van de laatst verdiende euro's bij lagere inkomens. Gegeven het dalende marginale nut van de laatst verdiende euro, wordt een gelijk nutsoffer bereikt door toepassing van een progressieve tariefstructuur.⁷²

Zoals hiervoor aangegeven is voor de invulling van het begrip 'draagkracht' gekozen voor het inkomen. De wet biedt enkel een opsomming van het begrip inkomen zonder nadere kenmerken hieraan te koppelen. De volgende vraag die dan opkomt is wat onder het begrip inkomen dient te worden verstaan. Om het inkomensbegrip te definiëren zijn er een aantal theorieën ontwikkeld.

3.3 Inkomentheorieën

Bij het definiëren van het inkomensbegrip zijn er sinds het einde van de 19de eeuw tot aan het begin van de 20ste eeuw een vijftal theorieën in de economische wetenschap ontwikkeld waarmee getracht werd het inkomensbegrip te definiëren.⁷³ Diverse schrijvers hebben elk een theorie ontwikkeld met hun eigen visie over de definitie van

⁶⁹ Van Eijck 2005, pag. 108.

⁷⁰ Kamerstukken II, 1911-1912, 144, nr. 3, pag. 13.

⁷¹ Sillevius, e.a. 2011-2012, pag. 1.

⁷² Van Eijck 2005, pag 3.

⁷³ Hofstra 1970, pag. 356.

het inkomensbegrip. Bauckner heeft de verschillende opvattingen van het begrip 'inkomen' verzameld en deelt de schrijvers in vijf inkomentheorieën: de verbruikstheorie, de periodiciteitstheorie, de bronnentheorie, de opbrengsttheorie en de vermogensvergelijkingstheorie.⁷⁴

3.3.1 Verbruikstheorie

De eerste poging om het inkomensbegrip te definiëren was die van Hermann. Hij ontwikkelde een theorie, later bekend als de verbruikstheorie, waarin hij in zijn definitie van het inkomen wijst op het doel van het inkomen en niet zozeer hoe die tot stand komt. Volgens Hermann is het inkomen bestemd om de behoeften van de mens en zijn gezin te bevredigen (het verbruik).⁷⁵ De opvattingen van Hermann werden later overgenomen door Schmoller. Hij stelde net als Hermann dat de definitie van het inkomen in zijn bestemming tot verteren ligt.

De definitie van het begrip 'inkomen' onder de verbruikstheorie had als voornaamste bezwaar dat het moeilijk was om te bepalen hoeveel voor verbruik bestemd kon worden. Dit is een punt dat Hermann duidelijk probeerde te maken door de eis van periodiciteit te stellen.⁷⁶ Deze eis stelde dat er een rechtstreekse samenhang moest zijn met het inkomen en het productieproces. Pierson vormde onder de verbruikstheorie zijn definitie van het inkomen als "*alles wat men kan verteren zonder te verarmen*". Onder de inkomensdefinitie van Schmoller en Pierson werden erfenissen als inkomen voor de erfgenamen beschouwd. Dit ging volgens sommige schrijvers te ver en zochten ze naar andere criteria voor het inkomensbegrip, zoals het stellen van regelmatigheid (periodiciteitstheorie), kenmerk van de bron (bronnentheorie) en van de opbrengst die voortvloeit uit het productieproces (opbrengst-theorie).

3.3.2 Periodiciteitstheorie

Binnen de periodiciteitstheorie is 'inkomen' al hetgeen aan de genietter periodiek toevloeit en kan dienen als middel tot behoeftebevrediging.⁷⁷ Een aantal schrijvers waaronder Wagner, Rochussen en van der Linden hadden elk hun visie van het begrip 'inkomen' onder de periodiciteitstheorie. Wagner stelt periodiciteit als een

⁷⁴ Smeets 1931, pag. 56.

⁷⁵ Hermann 1832, pag. 299.

⁷⁶ Hermann 1832, pag. 582.

⁷⁷ Stevens 2001, pag. 50.

wezenlijk kenmerk voor het begrip 'inkomen' en ook afkomstig moet zijn uit een permanente bron ('festen Erwerbsquelle').⁷⁸ Volgens Rochussen wordt het inkomen gevormd door het jaarlijkse bedrag aan zuivere inkomsten dat men op een gegeven tijdstip en ook in de toekomst kan beschikken.⁷⁹ Van der Linden beschouwt als inkomen de periodiek wederkerende ontvangst, waarover men kan beschikken zonder zijn vermogen (bron van zijn inkomen) te vernietigen".⁸⁰

Uit de verschillende visies van de aanhangers van de periodiciteitstheorie is af te leiden dat deze theorie tweedelig is. Er moet sprake zijn van een permanente bron waaruit regelmatige terugkerende baten zijn uit te halen. Alle inkomsten, waarvan vooruit niet duidelijk is dat zij zich zullen herhalen, worden niet als inkomen aangemerkt. Dit heeft als gevolg dat voordelen uit incidentele activiteiten (erfenissen en schenkingen) niet als inkomen worden aangemerkt.

Tegen de periodiciteitstheorie wordt aangevoerd dat ook voordelen behaald met incidentele activiteiten als inkomen worden ervaren, maar binnen de periodiciteitstheorie niet als inkomen worden beschouwd. Gevolg hiervan is dat niet terugkerende baten uit permanente bronnen niet als inkomen worden aangemerkt. Met de eis van periodiek herhalen treden er vele moeilijkheden op, zoals het tijdvak waarbinnen de herhaling moet plaatsvinden en de mate van de herhalingen.

3.3.3 Bronnentheorie

De bronnentheorie kwalificeert slechts de voordelen die afkomstig zijn uit een permanente bron als 'inkomen'. Deze omschrijving toont enigszins gelijkenis met de periodiciteitstheorie waarbij beide theorieën een blijvende oorzaak veronderstellen om een voordeel aan te merken als inkomen. Verschil met de periodiciteitstheorie is dat bij de bronnentheorie niet relevant is dat de bate zich herhaalt, belangrijk is dat de bate afkomstig is uit een permanente bron. Fuisting omschrijft het inkomen als alle voordelen die uit een permanente bron voortvloeien, volgens hem is het niet relevant dat de bate uit die permanente bron zich herhaalt.⁸¹ Inkomsten die niet afkomstig zijn uit bron (erfenissen en schenkingen) worden bij de bronnentheorie niet

⁷⁸ Wagner 1894, pag. 407.

⁷⁹ Rochussen 1889, pag. 62.

⁸⁰ Cort Linden van der 1887, pag. 153.

⁸¹ Fuisting 1894, pag. 162.

als inkomen aangemerkt en zijn dus onbelast. Ook de waardestijgingen van de bron zelf behoren niet tot het inkomen, ze vormden onbelaste waardestijgingen.

Door de nadruk op de permanente bron te leggen en niet zozeer op het inkomens karakter worden voordelen die in principe als inkomen worden ervaren, niet als inkomen aangemerkt. Hierbij kan worden gedacht aan erfenissen en schenkingen. Deze worden niet als inkomen voor de inkomstenbelasting aangemerkt, maar verhogen wel de draagkracht. Dit is ook de reden dat erfenissen en schenkingen belast worden in de Successiewet 1956. Het definiëren van een permanente bron was ook geen gemakkelijke opgave. Volgens Ort was het voldoende dat een bron in 'normale' gevallen blijvend is.⁸² Wanneer sprake is van een 'normaal geval' laat Ort onbeantwoord. Tegenover de bezwaren die worden aangevoerd tegen het inkomensbegrip van de bronnentheorie, is deze theorie vanuit belastingtechnisch oogpunt aan te merken dat de omschrijving van het inkomensbegrip gemakkelijk te begrijpen is voor het publiek.

3.3.4 Opbrengsttheorie

De opbrengsttheorie gaat ervan uit dat inkomen alleen kan ontstaan door deel te nemen aan de productie.⁸³ Deelname aan productie is mogelijk door het verrichten van arbeid of door het ter beschikking stellen van kapitaal. De opbrengst verkregen uit het productieproces wordt bij de individuen als inkomen aangemerkt.

Roscher wordt gezien als grondlegger van deze theorie. Volgens Roscher zijn alleen de ontvangsten welke uit deelname aan een economische activiteit voortvloeien, als inkomen aan te merken.⁸⁴ Volgens Althing-Mees is het begrip 'opbrengst' onder de opbrengsttheorie niet ruim genoeg om als grondslag te kunnen dienen voor het definiëren van het inkomensbegrip.⁸⁵ Hij geeft aan dat het inkomen twee functies dient te vervullen. Het inkomen moet dienen als onderhoud van het individu en de van hem afhankelijke personen en ook als kapitaalvorming, met andere woorden het inkomen moet worden verteerd en gedeeltelijk worden bespaard.⁸⁶ Het vermogen dient volgens Althing-Mees steeds opnieuw te worden gevormd, aangezien door

⁸² Ort 1911, pag. 189.

⁸³ Smeets 1931, pag. 64.

⁸⁴ Roscher 1889, pag. 292.

⁸⁵ Althing-Mees 1927, pag. 234.

⁸⁶ Althing-Mees 1927, pag. 235.

vertering daarvan wordt verbruikt.⁸⁷ Hierdoor is productie volgens hem een onmisbaar vereiste voor de vorming van vermogen (inkomen).

Een tekortkoming van de opbrengsttheorie is dat het inkomen dat verkregen werd zonder enige tegenprestatie niet als inkomen wordt aangemerkt, terwijl die wel als inkomen wordt ervaren. Hierbij kan gedacht worden aan erfenissen of schenkingen. Erfenissen en schenkingen zijn een vorm van vermogensoverdracht die de draagkracht van de verkrijger verhogen.

3.3.5 Vermogensvergelijkingstheorie

De tekortkomingen van met name de periodiciteitstheorie en de bronnentheorie om het inkomen te definiëren hebben geleid tot de ontwikkeling van de vermogensvergelijkingstheorie.⁸⁸ Als grondleggers van de vermogensvergelijkingstheorie worden de schrijvers Schanz, Haig en Simons genoemd. Dit is de reden waarom de vermogensvergelijkingstheorie ook bekend staat als het SHS-inkomensbegrip. De vermogensvergelijkingstheorie heeft een ruime interpretatie van het inkomensbegrip. Inkomen wordt omschreven als de algebraïsche som van de vermogensmutaties over een jaar verminderd met de privéonttrekkingen.⁸⁹ In formulevorm wordt het als volgt weergegeven:

$$I = C + EV - BV,$$

waarin I = inkomen, C = consumptie, EV = eindvermogen en BV = beginvermogen.

Elke vermogenstoename wordt onder de vermogensvergelijkingstheorie als inkomen aangemerkt, hetgeen betekent dat deze theorie geen onderscheid maakt tussen de inkomenssfeer (opbrengsten uit een bron) en winstsfeer (waardeveranderingen van de bron zelf). Het is niet van belang waar deze inkomsten vandaan komen, wat de bestemming van deze inkomsten is, evenmin of ze periodiek terugkeren.⁹⁰ Vanwege het ruime inkomensbegrip van de vermogensvergelijkingstheorie omvat deze theorie ook de voordelen die onder de hierboven besproken theorieën niet zijn begrepen. Ook bij de vermogensvergelijkingstheorie werden bezwaren gesignaleerd. Deze theorie werd technisch te bezwaarlijk geacht.⁹¹ De problematiek omtrent de

⁸⁷ Alting-Mees 1927, pag. 235.

⁸⁸ Stevens 2001, pag. 51.

⁸⁹ Hofstra 1970, pag. 356-357.

⁹⁰ Alting-Mees 1927, pag. 130.

⁹¹ Stevens 2001, pag. 58.

uitvoerbaarheid kan volgens Rijkers⁹² opgelost worden door de vermogensvergelijkingstheorie slechts als richtinggevende maatstaf te hanteren. Mijns inziens zou de wetgever bij toepassen van een inkomensbegrip die gebaseerd is op het SHS-inkomensbegrip, de verschillende componenten van de formule van het SHS-inkomensbegrip zodanig moeten vormgeven dat deze alle koopkracht genererende bestanddelen bevat.

Een ander bezwaar bij deze theorie is dat het moeilijk is de waarde van consumptie te bepalen. Als oplossing kan gedacht worden aan een verplichte administratie-, bewaar- en informatieplicht voor particulieren. Gezien de ontwikkelingen op het gebied van automatisering en digitalisering zou dit soepel kunnen verlopen. Mijn voorkeur gaat dan ook voor een inkomensbegrip gebaseerd op de vermogensvergelijkingstheorie ten opzichte van de bronnentheorie. In een heffing gebaseerd op de vermogensvergelijkingstheorie wordt elke vermogenstoename in de heffing betrokken, waardoor meer recht gedaan wordt aan een heffing naar draagkracht.

Vanwege de ruime interpretatie van het inkomensbegrip is bij de Belastingherziening 2001 gepleit voor het invoeren van een inkomensbegrip gebaseerd op de vermogensvergelijkingstheorie (zie §3.4).

3.4 Inkomsten Theorieën in de Inkomstenbelasting

De ontwikkelde inkomsten theorieën bieden op zichzelf geen volkomen sluitende en tegelijk praktisch hanteerbare definitie van het inkomensbegrip voor de inkomstenbelasting.⁹³ Zo dient tegen zuivere toepassing van de bronnentheorie en de periodiciteitstheorie te worden aangevoerd dat opbrengsten van op zich zelf staande werkzaamheden⁹⁴ niet als inkomen worden aangemerkt. De verbruikstheorie veronderstelt dat alleen vermogensvermeerdering als inkomen aangemerkt kan worden, periodieke uitkeringen van tijdelijke aard worden dus niet als inkomen aangemerkt. Ook het inkomensbegrip van de opbrengsttheorie heeft als tekortkoming dat afgeleid inkomen in de vorm van door schenking verkregen periodieke uitkeringen onbelast blijven, terwijl waardestijgingen van vermogen wel belast wordt. De vermogensvergelijkingstheorie zou voor de invulling van het fiscale

⁹² Rijkers 2006, pag. 1.

⁹³ Sillevius e.a. 2011-2012 pag. 8.

⁹⁴ Voor deze opbrengsten vindt heffing plaats onder afdeling 3.4 Wet IB 2001, belastbaar resultaat uit overige werkzaamheden.

inkomensbegrip de totale draagkracht van de belastingplichtige in de heffing betrekken. Om dit te bereiken worden alle vermogensvermeerderingen in de heffing betrokken, maar dit werd technisch te bezwaarlijk geacht. Als gevolg van de tekortkomingen van de verschillende theorieën, heeft het inkomensbegrip zich als een praktisch, empirisch begrip, ontwikkeld in verband met de draagkrachtgedachte van de inkomstenbelasting.⁹⁵

Bij totstandkoming van de Wet IB 1964 zijn de diverse inkomenstheorieën besproken en werd verdedigd dat voor de heffing van de inkomstenbelasting een empirisch, op de maatschappelijke opvattingen afgestemd inkomensbegrip de voorkeur verdient boven een inkomensbegrip dat haar inhoud uitsluitend ontleent aan een in de wetenschap ontwikkelde theorie.⁹⁶ Hierbij dient wel te worden opgemerkt dat maatschappelijke opvattingen niet gemakkelijk vast te stellen zijn vanwege het subjectief karakter ervan. Een wetenschappelijke benadering daarentegen stelt grenzen vast waardoor het volgen van een vaste lijn voor het inkomensbegrip wordt vergemakkelijkt.⁹⁷ Dit is ook de reden dat het fiscale inkomensbegrip ontwikkeld is vanuit de inkomenstheorieën. Volgens Stevens gaat het erom of een begrip uit deze theorieën kan worden opgesteld dat als een doeltreffend hulpmiddel kan dienen voor een verantwoord beleid.

Ondanks het feit dat de inkomenstheorieën geen volkomen sluitend fiscaal inkomensbegrip bieden, beruste het fiscale inkomensbegrip goeddeels op de gedachte van de bronnentheorie terwijl ook de andere theorieën belangrijke bouwstenen vormden bij het vormgeven van het inkomensbegrip.⁹⁸

Sinds de Wet IB 1914 werden slechts inkomsten belast die uit een bron afkomstig waren. Deze gedachte is ook doorgevoerd in het Besluit IB 1941, de Wet IB 1964 en de Wet IB 2001. Bij een invulling van het fiscale inkomensbegrip uitsluitend vanuit de bronnentheorie zou geen recht gedaan worden aan het doel van de inkomstenbelasting, namelijk een verdeling van lasten naar draagkracht. Draagkracht wordt immers bepaald door elke vermogensvermeerdering ongeacht of en in hoeverre zij uit een bron voortvloeit. Dit was dan ook een belangrijke tekortkoming van de bronnentheorie. Draagkracht vermeerderde posten zouden bij toepassing van de zuivere leer van de bronnentheorie onbelast blijven. Als oplossing hiervoor

⁹⁵ Kamerstukken II, 1958/1959, 5 380, nr. 3, pag. 17.

⁹⁶ Kamerstukken II, 1958/1959, 5 380, nr. 19, pag. 6.

⁹⁷ Commissie voor de Inkomstenbelasting 1931, pag. 8.

⁹⁸ Kamerstukken II, 1958/1959, 5 380, nr. 3, pag. 17.

werden de opbrengsten van op zichzelf staande diensten en werkzaamheden die geen vaste bron vormden, steeds expliciet als behorend tot het belastbaar inkomen aangemerkt. Indien de wetgever niet gekozen zou hebben voor deze aanpak zouden de opbrengsten van op zichzelf staande diensten en werkzaamheden die geen vaste bron vormen, buiten heffing van inkomstenbelasting blijven. Dientengevolge werd in artikel 7 Wet IB 1914 (thans artikel 3.90 Wet IB 2001) inbreuk gemaakt op de bronnentheorie, door de eis te schrappen dat een bron duurzaam dient te zijn. Dit had als gevolg dat ook opbrengsten van op zichzelf staande diensten en werkzaamheden onder heffing van inkomstenbelasting vielen. Onder het Besluit IB 1941 werd eveneens afstand gedaan van toepassing van de zuivere leer van de bronnentheorie door de aanmerkelijkbelangregeling te introduceren waarbij vermogenswinsten behaald bij de verkoop van een bepaald type aandelen vanaf dat moment belast werden.⁹⁹

Ook onder de Wet IB 1964 zijn tekortkomingen gesignaleerd door toepassing van de bronnentheorie. De Wet IB 1964 maakte onderscheid tussen subjectieve bronnen van inkomen en objectieve bronnen van inkomen. Bij de subjectieve bronnen van inkomen (winst uit onderneming en winst uit aanmerkelijk belang) werd het inkomen bepaald vanuit de positie van de genietter. Zowel de reguliere voordelen als de vervreemdingswinsten die behaald werden, waren belast. De systematiek die toegepast werd bij de subjectieve bronnen sluit aan bij de vermogensvergelijkingstheorie. Bij de objectieve bronnen van inkomen (inkomsten uit arbeid, inkomsten uit vermogen en inkomsten uit periodieke uitkeringen en verstrekkingen) waren de voordelen die uit de bron voortvloeiden belast, ongeacht of dit een voordeel voor het subject leverde. Bij de objectieve bronnen vindt aansluiting plaats bij de bronnentheorie. Voordelen die werden behaald met waardemutaties van de bron zelf, bleven onbelast. Hierdoor moest voor inkomsten uit vermogen onderscheid gemaakt worden tussen belaste bronvoordelen en onbelaste bronmutaties. Door dit verschil tussen belaste bronvoordelen en onbelaste bronmutaties werd veel gebruik gemaakt van belastingbesparende constructies, waarbij het voordeel dat behaald werd bij omzetting van vermogen onbelast bleef onder de Wet IB 1964. De arbitrageproblematiek onder de Wet IB 1964 heeft geleid

⁹⁹ De Kam e.a. 2010, pag. 105.

tot het boxensysteem en tot invoering van de vermogensrendementsheffing onder de Wet IB 2001. Door de invoering van de vermogensrendementsheffing is er geen onderscheid meer tussen reguliere inkomsten (belast) en vermogensmutaties (onbelast). Op basis van de vermogensrendementsheffing wordt een fictief rendement van 4% verondersteld over de waarde van het vermogen. Over dit rendement wordt belasting geheven tegen een vast tarief van 30%. Met de overstap naar het boxenstelsel in de Wet IB 2001 werd beoogd de tekortkomingen van het bronnenstelsel te repareren.¹⁰⁰

Bij de Belastingherziening 2001¹⁰¹ is gepleit voor de invoering van een inkomensbegrip gebaseerd op de vermogensvergelijkingstheorie. Ook in de literatuur zijn er voorstanders van vermogensvergelijkingstheorie te onderscheiden. Zo wijzen Creusen, Booij en van Schie¹⁰² erop dat de vermogensvergelijkingstheorie, in tegenstelling tot de bronnentheorie, elke vermogenstoename tot het inkomen rekent. Bij de vermogensvergelijkingstheorie is het niet relevant hoe de vermogenstoename tot stand is gekomen. Volgens Creusen, Booij en van Schie is de vermogensvergelijkingstheorie flexibel en past zich aan bij gewijzigde maatschappelijke en economische omstandigheden. Nog een voorstander van de vermogensvergelijkingstheorie is Stevens. Volgens Stevens is de vermogensvergelijkingstheorie het meest zuivere uitgangspunt voor de inkomstenbelasting.¹⁰³

Een heffing gebaseerd op de vermogensvergelijkingstheorie kent twee varianten, namelijk de vermogenswinstbelasting en de vermogensaanwasbelasting. Bij de vermogensaanwasbelasting bestaat de heffingsgrondslag uit de aanwas van het vermogen. De vermogensaanwas is de jaarlijkse vermogenstoename van 1 januari tot 31 december, ongeacht of deze gerealiseerd is of niet.¹⁰⁴ Dit ligt anders bij de vermogenswinstbelasting die het heffingsmoment uitstelt tot het moment waarop de vermogensaanwas wordt gerealiseerd.¹⁰⁵ Het verschil ligt dus in het moment van heffing. Op lange termijn resulteren de vermogensaanwasbelasting en de

¹⁰⁰ Stevens 2001, pag. 58.

¹⁰¹ Kamerstukken II, 1999-2000, 26 727, nr. 5, pag. 6.

¹⁰² Creusen e.a. 1979, pag. 553-562.

¹⁰³ Stevens 2001, pag. 57.

¹⁰⁴ Arends, A.J.M., Cursus Belastingrecht, deel Inkomstenbelasting, IB. 5.0.5.C.a.

¹⁰⁵ Van Eijck 2005, pag. 76.

vermogenswinstbelasting tot hetzelfde effect, aangezien elke vermogensresultaat ooit zal worden gerealiseerd.¹⁰⁶

Beide varianten van de vermogensvergelijkingstheorie werden tijdens de Belastingherziening 2001¹⁰⁷ uiteindelijk afgewezen met name vanwege de uitvoeringstechnische complicaties. Voor de afwijzing zijn onder andere de volgende redenen aangevoerd:¹⁰⁸

- Het waarden van alle vermogensbestanddelen van een belastingplichtige voor belastingcontroles maakt het onuitvoerbaar;
- Het belasten van toename van vermogen dat nog niet gerealiseerd is roept liquiditeitsproblemen op bij de vermogensaanwasbelasting.

Afgezien van de uitvoeringstechnische complicaties die bij een heffing gebaseerd op de vermogensvergelijkingstheorie worden aangevoerd, wordt volgens Rijkers de meest zuivere en abstracte omschrijving van het inkomen gevonden in de vermogensvergelijkingstheorie.¹⁰⁹

3.5 Bronvraag

In de jurisprudentie en de literatuur wordt voor het criterium van belastbaarheid gezocht naar het al dan niet aanwezig zijn van een 'bron van inkomen'. Voor het belasten van een voordeel bij de belastingplichtige dient allereerst te worden bepaald aan welke voorwaarden voldaan moet zijn om een voordeel aan te merken als genoten te zijn uit een bron. In de jurisprudentie wordt het criterium voor de belastbaarheid gezocht in het al dan niet aanwezig zijn van een 'bron van inkomen'. Volgens jurisprudentie is er sprake van een 'bron van inkomen' indien voldaan wordt aan de cumulatieve eisen voor belastbaarheid. De cumulatieve eisen houden in dat:

- sprake moet zijn van deelname aan het economische verkeer¹¹⁰;
- het voordeel van een vermogensbestanddeel moet zijn beoogd (subjectief criterium)¹¹¹; en
- het voordeel redelijkerwijze kan worden verwacht. (objectief criterium)¹¹².

¹⁰⁶ Arends, A.J.M., *Cursus Belastingrecht, deel Inkomstenbelasting*, IB. 5.0.5.C.a.

¹⁰⁷ Kamerstukken II, 1999-2000, 26 727, nr.5.

¹⁰⁸ Redactie WFR, 'Overwegingen tot het niet-invoeren van een vermogenswinstbelasting', WFR 1979/1294.

¹⁰⁹ Rijkers 2006, pag. 1.

¹¹⁰ Hoge Raad 23 oktober 1923, B 3307.

¹¹¹ Hoge Raad 25 januari 1933, B. 5365.

¹¹² Hoge Raad 26 november 1930, B. 4857.

Door het vereiste van deelname aan het economisch verkeer blijven voordelen behaald met activiteiten in de privé-sfeer en 'doe-het-zelf-werkzaamheden' buiten de heffing. Pas wanneer een belastingplichtige in het economische verkeer (handel of ruil) optreedt is het eventueel behaalde voordeel belast. Een voorbeeld van het niet deelnemen in het economische verkeer is die van een particulier die voor eigen gebruik een woning laat bouwen.¹¹³ Van deelname aan het economisch verkeer is sprake indien het de bedoeling is de woning na de bouw met winst te verkopen.¹¹⁴ Uitsluitende de deelname aan het economische verkeer levert geen belastbaar voordeel op, er dient met deze deelname het voordeel zowel te zijn beoogd als redelijkerwijs te verwachten zijn. Met het subjectieve criterium wordt beoordeeld of de belastingplichtige de bedoeling heeft gehad om een voordeel te behalen met de activiteit. Het objectieve criterium is bedoeld om te beoordelen of met de activiteiten een voordeel kan worden verwacht. In sommige gevallen prevaleert het objectieve criterium boven het subjectieve criterium. Dit is het geval indien objectief vaststaat dat een activiteit nooit een voordeel zal hebben. In dat geval, kan nauwelijks sprake zijn van een voordeel dat door de belastingplichtige wordt beoogd.

De inkomstenbelasting in haar huidige vorm is (nog steeds) gebaseerd op de bronnentheorie, wel speelt het bronbegrip een beperkte rol.¹¹⁵ In de Wet IB 2001 wordt de term 'bron' niet genoemd. Dit betekent niet dat de term 'bron' zijn betekenis heeft verloren voor de invulling van het fiscale inkomensbegrip. Pas nadat inkomen geconstateerd is en toe te rekenen aan een bron, vindt toerekening plaats aan de van toepassing zijnde box.¹¹⁶

In de Wet IB 2001 worden zeven inkomenscategorieën gedefinieerd. Dit zijn winst uit onderneming, loon, resultaat uit overige werkzaamheden, periodieke uitkeringen en verstrekkingen, de eigen woning, aanmerkelijk belang en sparen en beleggen. In artikel 2.14 Wet IB 2001 is een rangorderegeling opgenomen waarbij de zeven inkomenscategorieën in een vaste volgorde worden nagelopen. Daarbij is de categorie resultaat uit overige werkzaamheden als restpost opgenomen voor inkomsten die niet als loon of als winst uit onderneming kwalificeren. Voor het

¹¹³ Hoge Raad 8 juni 1949, B. 8655.

¹¹⁴ V-N 2000/36.13.

¹¹⁵ Heithuis e.a. 2012, pag. 6.

¹¹⁶ Stevens 2001, pag. 58.

vermogen dat niet onder de andere categorieën van inkomen valt, is in box 3 een categorie inkomen uit sparen en beleggen opgenomen. Door de combinatie van vaste volgorde en restcategorieën, kan een voordeel altijd onder een inkomenscategorie worden gebracht.¹¹⁷

Voor de vermogensrendementsheffing (box 3) is naar mijn mening de bronvraag niet van toepassing. Met betrekking tot het belasten van een voordeel in box 3 is het niet relevant of er sprake is van deelname aan het economisch verkeer, of dit voordeel wordt beoogd en/of te verwachten is. In box 3 wordt een voordeel geacht te zijn voortgevloeid uit een bron, heffing vindt plaats over het fiscaal gefingeerde rendement van 4%. Ook bij de eigen woning heeft de wetgever het bronkarakter buiten discussie gesteld door het creëren van een forfaitaire regeling (eigenwoningforfait). Door de eigen woning als een inkomenscategorie onder de Wet IB 2001 te brengen, is de eigen woning door de wetgever als bron van inkomen aangemerkt. De bronvraag is bij de eigen woning ook niet relevant aangezien enkel het bezit van een eigen woning leidt tot belastbaarheid.

3.6 Criteria voor belastbaarheid

De verschuldigde inkomstenbelasting wordt in artikel 2.3 Wet IB 2001 bepaald. Op grond van dit artikel is de verschuldigde inkomstenbelasting het totaal over een kalenderjaar door de belastingplichtige genoten inkomen uit werk en woning (box 1), belastbaar inkomen uit aanmerkelijk belang (box 2) en belastbaar inkomen uit sparen en beleggen (box 3). Elke box met hun eigen tarief en regime. Door deze bepaling komt het boxensysteem van de Wet IB 2001 tot uiting.

Voor alle drie categorieën belastbaar inkomen dient op grond van artikel 2.3 Wet IB 2001 het voordeel door de belastingplichtige te zijn 'genoten'. Voor de eigen woning vormt de fictiebepaling van de eigenwoningforfait van artikel 3.111 Wet IB 2001 het voordeel dat geacht wordt te zijn genoten door de belastingplichtige.

Volgens de Memorie van Toelichting van de Wet IB 2001¹¹⁸ moet het inkomen bij alle drie categorieën door de belastingplichtige *zelf* te zijn genoten. De wetgever geeft aan dat met betrekking tot het woord 'genoten', het inkomen of inkomensbestanddeel

¹¹⁷ Heithuis e.a. 2012, pag. 7.

¹¹⁸ Kamerstukken II, 1998-1999, 26 727, nr. 3, pag. 78-79.

bij de belastingplichtige dient te zijn opgekomen, al dan niet op grond van specifieke bepalingen, om bij de belastingplichtige belastbaar te zijn.

Het genietingstijdstip van de inkomsten uit box 1¹¹⁹, inkomen uit werk en woning, worden bepaald door artikel 3.146 Wet IB 2001. Deze inkomsten worden geacht te zijn genoten op het tijdstip waarop zij zijn:

- ontvangen;
- verrekend;
- ter beschikking gesteld;
- rentedragend geworden of
- vorderbaar of inbaar geworden.

Wat hier opvalt, is dat geen van de hierboven genoemde genietingstijdstippen betrekking kan hebben op het voordeel uit de eigen woning. Artikel 3.146 Wet IB 2001 geeft evenmin een bijzondere regeling voor het genietingstijdstip van inkomsten uit eigen gebruik (eigen woning), aangenomen wordt dat dit soort inkomsten naar tijdsgelang worden genoten.¹²⁰

3.7 Tussenconclusie

Voor het bepalen wanneer sprake is van een 'bron van inkomen' is in dit hoofdstuk allereerst het begrip 'inkomen' behandeld. Bij de inkomstenbelasting die ook bekend staat als draagkrachtheffing is het inkomen als maatstaf voor draagkracht gekozen. In de wet ontbreekt een definitie van het begrip 'inkomen'. Wel zijn diverse inkomenstheorieën in de economische wetenschap ontwikkeld die getracht hebben het inkomensbegrip te definiëren. Dit waren de verbruikstheorie, de periodiciteitstheorie, de bronnentheorie, de opbrengsttheorie en de vermogensvergelijkingstheorie. Geen van deze theorieën gaf een volkomen sluitende definitie voor het fiscale inkomensbegrip, waardoor het inkomensbegrip zich als een praktisch, empirisch begrip, ontwikkeld heeft in verband met de draagkrachtgedachte van de inkomstenbelasting.¹²¹

¹¹⁹ Met uitzondering van winst en resultaat uit overige werkzaamheden. Het genietingstijdstip van deze inkomsten worden bepaald aan de hand van goedkoopmansgebruik.

¹²⁰ VS Inkomstenbelasting, Aantekening 1.7.3 Inkomsten uit eigen gebruik bij: Wet inkomstenbelasting 2001, Artikel 3.146.

¹²¹ Kamerstukken II, 1958-1959, 5 380, nr. 3, pag. 17.

Ondanks de tekortkomingen van de inkomenstheorieën berust het fiscale inkomensbegrip goeddeels op de gedachte van de bronnentheorie.¹²² De bronnentheorie kwalificeert als inkomen al hetgeen uit een bron wordt genoten. Toepassing van de zuivere leer van de bronnentheorie zou betekenen dat voordelen die niet afkomstig zijn uit een bron, niet als inkomen worden aangemerkt. Door de eigen woning als bron aan te merken heeft de wetgever het inkomen uit eigen woning bij fictie vastgesteld. Met enkel het bezit van de eigen woning valt namelijk geen opbrengst aan te wijzen.

Er zijn ook voorstanders van een inkomensbegrip conform de vermogensvergelijkingstheorie. Bij de vermogensvergelijkingstheorie wordt alle vermogenstoename tot het inkomen gerekend en sluit hierdoor beter aan bij een heffing naar draagkracht. Om bij de bronnentheorie meer recht te doen aan de draagkrachtheffing heeft de wetgever in diverse artikelen inbreuk gemaakt op toepassing van de zuivere leer van de bronnentheorie.

Toch is de vermogensvergelijkingstheorie steeds door de wetgever afgewezen vanwege uitvoer technische complicaties. Zoals in §3.3.5 aangegeven, verdwijnen de uitvoeringstechnische complicaties door de vermogensvergelijkingstheorie slechts als richtinggevende maatstaf te hanteren. Alle draagkracht verhogende factoren zouden in de uitwerking van de vermogensvergelijkingstheorie verwerkt moeten worden. Met betrekking tot de problematiek omtrent het bepalen van de consumptie zou een verplichte administratie-, bewaar- en informatieplicht voor particulieren ingevoerd moeten worden.

Interessant om nog kort bij stil te staan is of de eigen woning onder een heffing gebaseerd op de overige inkomenstheorieën belast zou zijn.

Het inkomensbegrip gebaseerd op de verbruikstheorie kwalificeert het verbruik als inkomen. Aangezien de eigen woning voor bewoning wordt gebruikt, kwalificeert dit als verbruik. Dit verbruik heeft de wetgever vormgegeven door invoering van het huurwaardeforfait. De problematiek omtrent het bepalen van het verbruik ingeval van de eigen woning is hierdoor dus niet ter sprake.

Onder de periodiciteitstheorie zou aan de eigen woning periodiek inkomsten toegerekend moeten worden om belast te zijn. Het woongenot zal dan als periodiek

¹²² Kamerstukken II, 1958-1959, 5 380, nr. 3, pag. 17.

voordeel kwalificeren en in de heffing betrokken kunnen worden. Het vaststellen van dit “periodiek voordeel” lijkt grote gelijkenis te hebben met het eigenwoningforfait, waarbij de wetgever ook het voordeel bij fictie heeft vastgesteld.

De opbrengstentheorie aan de andere kant heeft als voorwaarde dat hetgeen als inkomen kwalificeert, moet verkregen zijn tegenover een prestatie (arbeid of ter beschikking stellen van kapitaal). Aan het woongenot valt geen tegenprestatie aan te wijzen, waardoor deze niet als inkomen onder de opbrengstentheorie kwalificeert.

Tot slot wordt het inkomens karakter van de eigen woning onder de vermogensvergelijkingstheorie beoordeeld. Vanwege het feit dat alleen gerealiseerd inkomen onder de vermogensvergelijkingstheorie belast wordt, zou de toe of afname van de waarde van de woning pas bij verkoop van de woning belast kunnen worden. Pas bij verkoop van de woning wordt deze opbrengst genoten.

Het in de heffing betrekken van het genot van bewoning zien we ook in de Loonbelasting (hierna: LB). Loon kan zowel in contanten of in natura worden ontvangen. De wetgever heeft de waarde van de ter beschikking gestelde woning aan de werknemer, als loon in natura gekwalificeerd. Op grond van artikel 3.11 Uitvoeringsregeling LB wordt het voordeel van ‘niet hoeven huren’ als zijnde loon in natura belast. Dat deze huurbesparing in de heffing wordt betrokken acht ik juist. De woning wordt verkregen in het kader van de dienstbetrekking waarbij sprake is geweest van deelname aan het economisch verkeer. In dit geval is de huurbesparing zo nauw gerelateerd aan de dienstbetrekking dat de huurbesparing aangemerkt wordt als een voordeel uit dienstbetrekking. De huurbesparing acht ik als opbrengst uit de dienstbetrekking en dient dus als loon in de heffing te worden betrokken. Ook in geval de eigen woning deel uitmaakt van het ondernemingsvermogen van de belastingplichtige vindt ingevolge artikel 3.19 Wet IB 2001 een bijtelling plaats voor het privé-gebruik van de woning. Deze bepaling vindt plaats in het kader van winst uit onderneming. Hierbij is er ook sprake van deelname van economisch verkeer waardoor ik deze fiscale bijtelling bij de winst juist acht.

De ‘huurbesparing’ oftewel het woongenot met het bezit van een eigen woning, wordt in het volgende hoofdstuk geanalyseerd om te bepalen of de kwalificatie van de eigen woning als bron van inkomen juist is.

4 De eigen woning als bron van inkomen

4.1 Inleiding

Na in de twee voorafgaande hoofdstukken te zijn ingegaan op de belastbaarheid van de eigen woning in de inkomstenbelasting door de jaren heen en de definitie van het inkomensbegrip, wordt in dit hoofdstuk geanalyseerd of met het bezit van de eigen woning voordelen te behalen zijn en/of deze voordelen als inkomen dienen te kwalificeren.

Zoals in de voorafgaande hoofdstukken is aangegeven, wordt de eigen woning sinds de invoering van de inkomstenbelasting als een bron van inkomen aangemerkt. De wetgever heeft gekozen om het woongenot dat een belastingplichtige heeft door het bezitten van een eigen woning, in de heffing te betrekken. Bij de totstandkoming van het huurwaardeforfait is, vanwege de problematiek bij het vaststellen van de huurwaarde, de vraag gesteld of de eigen woning als een inkomstenbron voor de inkomstenbelasting kwalificeert. Om dit punt te onderzoeken is door commissie Lawick een studie uitgevoerd. In deze studie heeft de commissie onderzoek gedaan door enige vergelijkingen met de eigenaar-zelbewoner te voeren en een analyse van het bestedingsaspect en beleggingsaspect dat aan de eigen woning wordt toegekend.

Dit hoofdstuk begint in §4.2 met een terugblik bij de introductie van het huurwaardeforfait. Dit is een belangrijke periode aangezien hier voor het eerst de kwalificatie van de eigen woning als bron van inkomen nader werd onderzocht. In §4.3 wordt de studie uiteengezet die de commissie Lawick heeft uitgevoerd. Verder wordt in §4.4 de eigen woning getoetst aan de broncriteria die in de jurisprudentie zijn ontwikkeld. Aangezien de Inkomstenbelasting gebaseerd is op de bronnentheorie, is dit ook een belangrijk onderdeel in dit onderzoek. Tenslotte wordt de eigen woning in §4.5 vergeleken met investeringsgoederen en consumptiegoederen, aangezien bij de eigen woning zowel een beleggingsaspect als een bestedingsaspect wordt verondersteld. In §4.6 wordt afgesloten met een tussenconclusie.

4.2 Belasten van de eigen woning

In de Memorie van Toelichting van het wetsvoorstel *wijziging van de inkomstenbelasting en loonbelasting* werd benadrukt dat zolang in Nederland een inkomstenbelasting is geheven, daarbij steeds de huurwaarde¹²³ van de eigen woning als een bestanddeel van het inkomen in de heffing is betrokken.¹²⁴ Ten tijde van de vermogensbelasting werd de eigen woning ook in de heffing betrokken, maar toen als onderdeel van het vermogen. In de eerste inkomstenbelasting (Wet IB 1914) werd de eigen woning als bron van inkomen aangemerkt. De grote vraag is of de eigen woning wel als een bron van inkomen kan worden aangemerkt in een belasting die het inkomen in de heffing betreft.

In hoofdstuk 3 is de term ‘inkomen’ nader toegelicht. Met betrekking tot de term ‘bron van inkomen’ dient volgens Stevens voor de kwalificatie als ‘bron van inkomen’ een object (bron) de potentie te hebben om inkomen te kunnen genereren. Zoals reeds behandeld wordt met betrekking tot de eigen woning het eigenwoningforfait in de inkomstenbelasting als bestanddeel van het de inkomen in de heffing betrokken.

Door de behandeling van de eigen woning als bron van inkomen wordt het belastbare inkomen vastgesteld als saldo, namelijk de voordelen uit eigen woning verminderd met de op die voordelen drukkende aftrekbare kosten.¹²⁵

Voor de meeste eigenaar-bewoners blijkt dat het belastbare inkomen uit eigen woning negatief is, vanwege de hoge schulden op de eigen woning.¹²⁶

Met de introductie van de Wet Hillen worden de positieve inkomsten uit eigen woning verlaagd met de renteaftrek en komt het voordeel per saldo uit op nihil. Door de Wet Hillen is het per saldo aan te geven bedrag aan inkomen uit eigen woning niet meer dan nihil. Tijdens wetsvoorstel Wet Hillen geeft de Raad van State aan dat de Wet Hillen *“in strijd is met het systeem van de inkomstenbelasting waarin de eigen woning als bron van inkomen wordt aangemerkt”*.¹²⁷ Vanwege de kwalificatie als bron van inkomen dienen de voordelen verkregen uit de bron te worden belast en de kosten in aftrek te worden gebracht. Met de Wet Hillen (art. 3.123a) zou het positieve

¹²³ Tot 1971 werd uitgegaan van een genormeerde huurwaarde die afgeleid werd uit de Personele belasting. Hiervoor werd de werkelijke huurwaarde in de heffing betrokken zie Kamerstukken II 1973/1974, 12 601, nr. 6, pag. 11. Met ingang van het jaar 1971 is het huurwaardeforfait in de wet opgenomen.

¹²⁴ Kamerstukken II 1969/1970, 10 790, nr. 3, pag. 9.

¹²⁵ Artikel 3.110 Wet IB 2001.

¹²⁶ Kamerstukken II 2003/2004, 29 209, nr. 3, pag. 1.

¹²⁷ Kamerstukken II 2001/2002, 28 056, nr. A, pag. 1.

inkomens karakter van de eigen woning verdwijnen, aangezien met de Wet Hillen de inkomsten uit eigen woning nooit meer dan nihil kunnen bedragen.

Om te kunnen onderzoeken of de eigen woning als een bron van inkomen dient te worden aangemerkt, wordt gekeken naar de totstandkoming van het huurwaardeforfait. Tijdens de parlementaire behandeling van de totstandkoming van het huurwaardeforfait is uitvoerig stilgestaan bij de vraag of de eigen woning als bron van inkomen moet worden aangemerkt.

Vóór de invoering van het huurwaardeforfait in 1971 werd de huurwaarde gesteld op een genormeerde huurwaarde gebaseerd op de personele belasting.¹²⁸ Het bepalen van de huurwaarde ten tijde van de personele belasting werd steeds moeilijker. Dit had te maken met de diverse varianten aan woningen na de tweede wereldoorlog. Ook waren er vele discussies tussen de belastingplichtige en de fiscus met betrekking tot aftrekbare kosten in verband met het bezit van een eigen woning. Door het ruime begrip 'aftrekbare kosten' moest de belastingplichtige telkens aantonen dat de kosten onderhoudskosten waren. Slechts onderhoudskosten zouden aftrekbaar zijn en niet de zogenoemde 'opknappkosten'. Vanwege de behandeling als bron van inkomen zijn slechts de kosten die verband hielden met het in stand houden van de bron (de eigen woning) in aftrek toegelaten. Dit leidde tot vele discussies tussen de fiscus en belastingplichtige. De gehele situatie vonden bewindslieden aanleiding voor een nader onderzoek naar de heffing van de inkomstenbelasting ter zake van de eigen woning. De studie werd uitgevoerd door de 'commissie Lawick' en werd gepresenteerd onder de titel *'De door de eigenaar bewoonde woning als bron van inkomen in de inkomstenbelasting'*.¹²⁹

4.3 Commissie Lawick

Het onderzoek dat door de Commissie Lawick werd uitgevoerd, had als doel om te onderzoeken of het voordeel van de eigen woning in de inkomstenbelasting betrokken moest worden.¹³⁰ Om tot een antwoord op deze vraag te komen werd allereerst door de commissie de vraag toegespitst of in algemeen maatschappelijke

¹²⁸ Kamerstukken II 1973/1974, 12 601, nr. 6, pag. 11.

¹²⁹ De resultaten uit het onderzoek van commissie Lawick zijn opgenomen als bijlage II in de Memorie van Toelichting Kamerstukken II 1969/1970, 10 790, nr. 5.

¹³⁰ Kamerstukken II 1969/1970, 10 790, nr. 5, pag. 23.

opvattingen het genot van de eigen woning als inkomen is aan te merken. Ten aanzien van het bezit van de eigen woning valt geen eensluidende maatschappelijke opvatting waar te nemen, namelijk of het voordeel dat voortvloeit uit het bezit van de eigen woning als inkomen is aan te merken. De commissie stelt een aantal vergelijkingen op om te beoordelen of het bezit van een eigen woning die men zelf bewoont als 'inkomensdraagkracht' valt te beschouwen. Dit lijkt mij een logische benadering aangezien de inkomstenbelasting ook bekend staat als een heffing naar draagkracht.

Allereerst vergelijkt de commissie de eigenaar-zelfbewoner met degene die als belegger een gelijkwaardig huis verhuurt. De verhuurder vindt zijn inkomen terug in de huursom, en draagt hiertegenover de kosten en lasten van de woning. De eigenaar-zelfbewoner aan de andere kant ontvangt geen huursom doordat hij zelf de woning in gebruik heeft. Hij dient wel de kosten en lasten van de woning te dragen. Niettemin heeft de eigenaar-zelfbewoner eenzelfde vermogensbestanddeel tot zijn beschikking waar hij ook opbrengsten in geld uit zou kunnen trekken door deze te verhuren.¹³¹ De commissie stelt dat voor de heffing van inkomstenbelasting niet uitmaakt welke aanwendingsmogelijkheid men aan het vermogensbestanddeel wenst te geven. *“Men geniet in beide gevallen een gelijke opbrengst; in het geval van verhuren door het ontvangen van huurpenningen en in geval van eigen gebruik in de vorm van woongenot.”*¹³² Naar mijn mening is de 'opbrengst' uit het verhuren van een woning en in geval van eigen gebruik niet vergelijkbaar. Er is een groot verschil tussen ontvangen van huurpenningen en het hebben van woongenot. Bij huurpenningen ontvang je liquiditeiten terwijl in geval van woongenot geen liquiditeiten worden ontvangen. Overigens is het wel zo dat in artikel 3.144 Wet IB 2001 (voorheen artikel 34 Wet IB 1964) een regeling is opgenomen voor inkomen in natura. De vraag is dan of het woongenot als inkomen in natura kan worden gezien? Artikel 3.144 Wet IB 2001 geeft aan dat de niet in geld genoten *voordelen uit eigen woning* in aanmerking genomen moeten worden naar de waarde die in het economische verkeer kan worden toegekend. Artikel 3.144 Wet IB 2001 is slechts van toepassing indien in de wet geen specifieke waarderingsregels zijn opgenomen voor het inkomen in natura. Deze bepaling mist toepassing indien sprake is van een

¹³¹ Kamerstukken II 1969/1970, 10 790, nr. 5, pag. 24.

¹³² Kamerstukken II 1969/1970, 10 790, nr. 5, pag. 24.

eigen woning aangezien in de wet een specifieke waarderingsbepaling voor de eigen woning in artikel 3.112 Wet IB 2001 is opgenomen.

De vergelijking wordt door de commissie doorgetrokken naar de situatie waarbij de verhuurder over een eigen woning beschikt maar deze verhuurd heeft, en in zijn behoefte om in zijn onderdak te voorzien, een huis moet huren. Hij ontvangt huur en betaalt huur waardoor hij per saldo geen geld in handen heeft, net als degene die zijn eigen woning bewoont en dus geen huurontvangst noch huuruitgaaf heeft. De huurder met eigen woning moet net als de eigenaar-zelfbewoner de kosten en lasten van de woning dragen. De commissie stelt dat bij deze vergelijking de eigenaar-zelfbewoner en de verhuurder gelijk moeten worden behandeld door een even grote fiscale draagkracht toe te kennen. Deze vergelijking zou in de praktijk bijna niet voorkomen, hierdoor acht ik deze vergelijking niet sterk om de eigenaar-zelfbewoner in de heffing te betrekken.

Naast een vergelijking tussen een verhuurder en een eigenaar-zelfbewoner maakt de commissie ook een vergelijking tussen een huurder en een eigenaar-zelfbewoner. Ten opzichte van de huurder, betaalt de eigenaar-zelfbewoner geen huur. De eigenaar-zelfbewoner betaalt de aan iedere eigen woning verbonden kosten, onder andere afschrijvingskosten, onderhoudskosten en zakelijke lasten. De commissie stelt dat deze kosten lager plegen te zijn dan de huur die een huurder zou moeten betalen, waardoor de eigenaar-zelfbewoner zich een uitgaaf bespaart die de huurder wel moet voldoen. De commissie is van mening dat dit tot een voorsprong van de eigenaar-zelfbewoner ten opzichte van de huurder leidt, waarin extra draagkracht van de eigenaar-zelfbewoner tot uitdrukking komt. De eigenaar-zelfbewoner zal zelf geen extra draagkracht ervaren aangezien deze 'besparing van huuruitgaaf' niet in geld waar te nemen is. Wel wordt door de commissie opgemerkt dat een dergelijke voorsprong van de eigenaar-zelfbewoner ten opzichte van de huurder zich niet elk jaar voordoet, bijvoorbeeld niet in een jaar van groot onderhoud.

Tenslotte maakt de commissie ook een vergelijking tussen een eigenaar-zelfbewoner en een iemand die een gelijke vermogenswaarde niet investeert in een huis, maar in obligaties of andere beleggingen met geldelijke opbrengst. Deze personen worden voor het rendement belast en vanuit gelijkheidsoogpunt zou volgens de commissie is er geen reden zijn om degene die zijn vermogenswaarde in een huis investeert,

gunstiger te behandelen. Ten tijde van dit onderzoek van de commissie was Wet IB 1964 van toepassing. Onder de Wet IB 1964 werden waardeveranderingen van vermogensbestanddelen niet in de heffing betrokken, waardoor beleggers hierop inspeelden door ervoor te zorgen dat het behaalde rendement niet tot uitkering kwam maar in de vorm van onbelaste waardestijging werd genoten.¹³³ Zoals in hoofdstuk 3 behandeld, is de problematiek omtrent belaste vermogensinkomsten en onbelaste vermogensmutaties opgelost door introductie van de vermogensrendementsheffing in de Wet IB 2001. Het is een keuze van iemand om in bijvoorbeeld beleggingen te investeren of in het aanschaffen van een eigen woning. Het verschil ligt in het doel waarvoor de aanschaf plaatsvindt. In geval van belegging zal het doel zijn om voordelen in de vorm van dividend te kunnen genieten, terwijl bij de aanschaf van de eigen woning dit primair zal plaatsvinden om te voorzien in onderdak. Het is voor deze vergelijking niet relevant of er eventuele winst bij verkoop bij de woning kan worden behaald, aangezien dit geen zekerheid is bij de aanschaf ervan.

Uit deze reeks vergelijkingen concludeert de commissie dat de eigenaar-zelfbewoner een voorsprong in draagkracht heeft ten opzichte van iemand die geen eigen huis bezit. Deze voorsprong in draagkracht is hetzij in de vorm van genot in natura oftewel huurgenot, hetzij in de besparing die een eigenaar-zelfbewoner heeft indien de kosten van de eigen woning lager zijn dan de huur die een huurder zou moeten betalen.

Zoals reeds vermeld deel ik de mening van de commissie dat de eigenaar-zelfbewoner een 'voorsprong in draagkracht' heeft ten opzichte van een huurder niet. Door louter het bezit van de eigen woning wordt door de belastingplichtige geen voorsprong in draagkracht ervaren. Verder stelt de commissie dat de beoordelen van het belasten van de eigen woning in de inkomstenbelasting, benaderd kan worden uit twee verschillende gedachtegangen: het bestedingsaspect en het beleggingsaspect. Deze twee aspecten hebben een belangrijke rol gespeeld bij de totstandkoming van het huurwaardeforfait in 1971. De leidende gedachte achter de introductie van het huurwaardeforfait was dat men de eigenaar-zelfbewoner van twee kanten kan benaderen: enerzijds als belegger (beleggingsaspect) en anderzijds als consument

¹³³ Soest 2007, pag. 343-344.

van een duurzaam consumptiegoed (bestedingsaspect).¹³⁴ Het bestedingsaspect en het beleggingsaspect worden hierna behandeld.

4.3.1 Beleggingsaspect

Vanwege het beleggingsaspect dat aan de eigen woning kan worden toegekend, wordt de eigenaar-zelfbewoner vergeleken met degene die als belegger een woning verhuurt. De verhuurder ontvangt huuropbrengsten terwijl de eigenaar-zelfbewoner woongenot geniet als opbrengst ten aanzien van de investering in eigen woning. Het woongenot wordt onder het bestedingsaspect gelijkgesteld met de huuropbrengst die de verhuurder ontvangt.¹³⁵ De eigenaar-zelfbewoner werd in de heffing betrokken voor het (woongenot) bedrag dat hij aan huur zou hebben ontvangen door zijn woning te verhuren aan een derde verminderd door met de door hem gemaakte kosten in verband met het bezit van de eigen woning. Vóór de invoering van het huurwaardeforfait was de regeling omtrent de huurwaarde volledig gebaseerd op de beleggingsgedachte.¹³⁶ Na de oorlog wilde de regering het eigen-woningbezit bevorderen en nam het eigen-woningbezit fors toe. Met de toename van het aantal eigen woningen na de tweede wereldoorlog werd het eigen-woningbezit meer gezien als een duurzaam consumptiegoed en minder als beleggingsobject.

4.3.2 Bestedingsaspect

Ten aanzien van het bestedingsaspect stelt de commissie dat het verwerven van een eigen woning in de sfeer ligt van het verwerven van een gebruiksgoed met een lange gebruiksduur. Het genot van verbruiksgoederen met een lange gebruiksduur (auto's, televisie, wasmachine, jachten e.d.) wordt niet tot het inkomen gerekend. Bij de eigen woning ligt dit anders, aangezien het woongenot wel in de heffing wordt betrokken. De commissie is van mening dat indien de eigen woning als een consumptiegoed wordt beschouwd, het misplaatst zou zijn om de eigen woning in de heffing te betrekken.¹³⁷ De aanschaf van duurzame consumptiegoederen worden immers als inkomensbesteding aangemerkt en worden niet in de heffing betrokken.

¹³⁴ Kamerstukken II 1973/1974, 12 601, nr. 6, pag. 11.

¹³⁵ Kamerstukken II 1973/1974, 12 601, nr. 6, pag. 11.

¹³⁶ Fiscale Encyclopedie De Vakstudie Inkomstenbelasting 1964, 5 Beleggings- en bestedingsaspect bij: Wet op de inkomstenbelasting 1964, Artikel 42A.

¹³⁷ Kamerstukken II 1969/1970, 10 790, nr. 5, pag. 24.

De Staatssecretaris van Financiën heeft in 1989 aangegeven dat de eigen woning kan worden opgevat als een object waarbij het bestedingsaspect overheersend is.¹³⁸ Ook in de jurisprudentie wordt het bestedingsaspect benadrukt. In HR 12 november 1975 heeft de Hoge Raad geoordeeld dat uitgaven van voor huisvesting in het algemeen gerekend moeten worden tot de sfeer van inkomensbesteding en niet tot de sfeer van inkomensverwerving.¹³⁹ In HR 16 december 1981 kwam de Hoge Raad tot dezelfde conclusie: uitgaven voor huisvesting moeten in het algemeen gerekend worden tot de sfeer van de inkomensbesteding en niet tot die van de inkomstenverwerving.¹⁴⁰ Op moment dat de eigen woning als inkomstenverwerving zou dienen (verhuur of verkoop) zou de woning niet meer kwalificeren als eigen woning in de zin van de Inkomstenbelasting. Er is wel een scenario denkbaar waarbij zowel inkomensbesteding als inkomstenverwerving voorkomt, namelijk verhuur van een kamer in de eigen woning.

4.3.3 Aanbeveling commissie Lawick

Uit het onderzoek dat de commissie Lawick heeft uitgevoerd wordt geconcludeerd dat de eigen woning niet als een bron van inkomen moet worden beschouwd¹⁴¹:

*“De commissie is van oordeel dat de eigen woning voor de inkomstenbelasting niet als een bron van inkomen moet worden beschouwd. Ze sluit zich aan bij de veldwinnende opvatting dat een eigen woning niet zozeer een belegd vermogensobject vormt, maar veeleer een verbruiksvoorwerp van lange levensduur. Verbruiksgoederen met een langere gebruiksduur worden voor de inkomstenbelasting niet als een bron van inkomen aangemerkt. Bijgevolg vormt het voordeel uit het bezit van een dergelijk verbruiksgoed dan ook geen inkomen. De commissie hecht dus veel waarde aan het bestedingsaspect van de eigen woning; zij wil het genot van de eigen woning daarom niet langer in de inkomstenbelasting betrekken. Daarbij gaat de commissie ervan uit, dat de rente van leningen ter financiering van een eigen woning aftrekbaar blijft, en wel als persoonlijke verplichting.”*¹⁴² De conclusie van de commissie is bizar op het punt dat ze de eigen woning niet als bron van inkomen aanduiden, maar daar tegenover wel aftrek van

¹³⁸ Kamerstukken II 1989/1990, 21 387, nr. 2, pag. 2.

¹³⁹ Hoge Raad 12 november 1975, BNB 1976/27.

¹⁴⁰ Hoge Raad 16 December 1981, BNB 1982/20.

¹⁴¹ Kamerstukken II 1969/1970, 10 790, nr. 5

¹⁴² Kamerstukken II 1969/1970, 10 790, nr. 5, pag. 26.

hypotheekrente willen behouden. Waarom zou aftrek van hypotheekrente wel in stand moeten blijven terwijl hiertegenover geen heffing staat? Mijns inziens zou de conclusie “geen bron van inkomen” betekenen dat zowel geen heffing van opbrengsten als geen aftrek van kosten (hypotheekrente) moet plaatsvinden. Gezien de grote impact die een abrupte afschaffing van de hypotheekrenteaftrek met zich mee kan brengen, is het denkbaar dat de hypotheekrenteaftrek geleidelijk wordt afgeschaft.

Aan de afschaffing van de eigen woning als bron van inkomen ziet de commissie ook voordelen. Vanuit oogpunt van eenvoud stelt de commissie dat het niet langer beschouwen van de eigen woning als bron van inkomen ook voordelen met zich mee brengt voor zowel de belastingplichtige als de belastingdienst. Het vaststellen van de huurwaarde zou geen punt van discussie meer zijn. Het resultaat uit het onderzoek van de commissie Lawick acht ik niet verbazingwekkend. De eigen woning wordt steeds meer als een verbruiksgoed ervaren en ook erkend. Zoals hierboven al vermeld heeft de Staatssecretaris van Financiën in 1989 erkend dat met het bezit van de eigen woning het bestedingsaspect overheersend is.

4.4 Eigen woning als bron van inkomen

Ondanks de aanbeveling van de commissie heeft de wetgever gekozen om de eigen woning als een bron van inkomen te blijven aanmerken. In de Memorie van Antwoord geeft de wetgever aan dat de aanbeveling van de commissie Lawick om de eigen woning geheel buiten de inkomstenbelasting te plaatsen te ver zou gaan in de richting van het bestedingsaspect, terwijl bij de eigen woning ook het beleggingsaspect een rol speelt.¹⁴³ De wetgever erkent wel de gedachte van het bestedingsaspect waarbij de eigen woning buiten het inkomensbegrip wordt geplaatst. Volgens de wetgever zou het bestedingsaspect duidelijk naar voren komen wanneer aan het ruimer of kwalitatief beter wonen meer ten koste wordt gelegd dan strikt noodzakelijk is.¹⁴⁴ Ook zou in de gevallen waarbij de besteding niet bovenmatig is het bestedingsaspect niet worden ontnomen aangezien iedereen een woning nodig heeft. Aan de andere kant wordt door de wetgever ook het beleggingsaspect geacht duidelijk aanwezig te zijn.

¹⁴³ Kamerstukken II 1970/1971, 10 790, nr. 8, pag. 25.

¹⁴⁴ Kamerstukken II 1970/1971, 10 790, nr. 3, pag. 9.

Verder geeft de wetgever aan dat het onmiskenbaar is dat een eigen woning een rendement oplevert: *“Juist omdat iedereen ergens moet wonen, heeft toch - ook al wordt alleen gelet op het normale, niet-luxueuze woongenot - de belastingplichtige met een eigen woning duidelijk een grotere draagkracht dan de belastingplichtige met een gelijk geldinkomen die daaruit een huurwoning moet bekostigen. In die vergelijking is er alles voor te zeggen van eerstgenoemden een groter belastingoffer te vragen dan van laatstgenoemden”*.¹⁴⁵ De besparing van huurbetaling ziet de wetgever dus als een verhoging van draagkracht. Net zoals in de studie van de commissie Lawick werd gesteld, ben ik van mening dat huurbesparing geen verhoging van draagkracht vormt. Een besparing betekent niet per definitie verhoging van draagkracht. In §3.2 is draagkracht gedefinieerd als ‘de mate waarin iemand in staat is zijn geldelijke lasten te dragen’. Een verhoging van draagkracht betekent dan dat iemand een vooruitgang boekt in het dragen van zijn geldelijke lasten. In het algemeen zal iemand die een eigen woning bezit en die dus geen huur hoeft te betalen (huurbesparing), met enkel het bezit van een eigen woning zijn geldelijke lasten niet dragen.

Voor de problematiek omtrent het bepalen van de huurwaarde van de eigen woning werd vanuit praktische uitvoerbaarheid een forfaitaire bijtelpost voorgesteld die afhankelijk is van de waarde van de woning in het economische verkeer. In 1971 werd dit voorstel als wet aanvaard. De regeling van het huurwaardeforfait was toen niet meer in overeenstemming met de grondgedachte dat de eigenaar-zelbewoner voor een fictieve huur werd belast, namelijk de huur die hij zou hebben ontvangen indien hij zijn woning aan een derde zou verhuren.¹⁴⁶ Bij het huurwaardeforfait werd niet meer uitgegaan van de werkelijke economische waarde, maar van een genormeerde waarde.¹⁴⁷ Het vaststellen van het huurwaardeforfait vanuit een genormeerde waarde was moeilijk vast te stellen. Mede vanwege die problematiek, werd het huurwaardeforfait meermalen gewijzigd. Momenteel wordt het eigenwoningforfait vastgesteld als percentage van de WOZ-waarde.

¹⁴⁵ Kamerstukken II 1970/1971, 10 790, nr. 3, pag. 9.

¹⁴⁶ Kamerstukken II 1970/1971, 10 790, nr. 8, pag. 25.

¹⁴⁷ Kamerstukken II 1970/1971, 10 790, nr. 8, pag. 25.

De vraag omtrent de positie van de eigen woning in de inkomstenbelasting kwam in 1981 weer naar voren in de nota 'Huurwaardeforfait in de inkomstenbelasting'. In de nota kwam de vraag aan de orde of er rechtsgrond bestaat om het gebruik van de eigen woning als element van het inkomen te beschouwen.¹⁴⁸ Volgens de wetgever dient voor het beantwoorden van deze vraag beoordeeld te worden of het genot van de eigen woning een element van inkomen is volgens het inkomensbegrip die empirisch en praktisch ten behoeve van de heffing van inkomstenbelasting is ontwikkeld.¹⁴⁹ Dit leidt er volgens de wetgever toe dat vanuit maatschappelijke opvattingen beoordeeld moet worden of er sprake is van inkomen of niet. Op basis van maatschappelijke opvattingen werd door de wetgever erkend dat er uiteenlopende opvattingen bestaan, waardoor het *"inkomensgehalte van het genot van de eigen woning niet door een ieder als even sterk wordt ervaren"*.¹⁵⁰ Enerzijds wordt de eigen woning gezien als inkomensbesteding en anderzijds als een belegging.

In de nota werd verder aangegeven dat de Wet op de inkomstenbelasting in beginsel als uitgangspunt heeft dat de inkomsten in geld of in natura uit alle roerende en onroerende goederen tot het inkomen worden gerekend. De voordelen die bij de eigen woning als inkomsten kunnen worden aangemerkt zijn de opbrengsten in geld (bij verkoop van de woning) of opbrengst in natura (woongenot).

Heffing ter zake van het eigen gebruik is beperkt gebleven tot het gebruik van de eigen woning vanwege maatschappelijke aanvaardbaarheid en ter wille van uitvoeringstechnische redenen.¹⁵¹ Dit argument acht ik niet zwaarwegend genoeg om ten opzichte van andere duurzame consumptiegoederen van hoge waarde (plezierjacht, auto, schilderijen etc.) slechts de eigen woning in de heffing te betrekken en andere niet.

Met betrekking tot de kwalificatie als bron van inkomen werd aangegeven dat deze niet kan berusten op de veronderstelling dat bij verkoop van de eigen woning een waardevermeerdering optreedt, laat staan op de mogelijkheid daartoe.¹⁵² Dat een woning als een bron van inkomen wordt aangemerkt, vloeit rechtsreeks uit de wet

¹⁴⁸ Kamerstukken II 1980/1981, 16 668, nr. 2, pag. 4.

¹⁴⁹ Kamerstukken II 1980/1981, 16 668, nr. 2, pag. 10.

¹⁵⁰ Kamerstukken II 1980/1981, 16 668, nr. 2, pag. 10.

¹⁵¹ Kamerstukken II 1980/1981, 16 668, nr. 2, pag. 11.

¹⁵² Kamerstukken II 1980/1981, 16 668, nr. 2, pag. 11.

voort.¹⁵³ De aanduiding als bron van inkomen betekent “*niet veel meer dan dat de woning kan dienen als middel om inkomsten te verwerven*”.¹⁵⁴ Deze veronderstelling acht ik niet juist aangezien pas bij verkoop/verhuur, de woning als middel zou kunnen dienen om inkomst te verwerven. Bij verkoop is dit ook afhankelijk of er een winst te behalen valt met de verkoop van de woning.

Indien een vergelijking wordt gemaakt tussen de eigen woning en andere inkomensbestanddelen (die als bron van inkomen worden aangemerkt), vindt er bij de het bezit van de eigen woning geen ruilverkeer tussen twee of meer partijen plaats; er is geen subject dat aan de belastingplichtige een middel tot behoeftebevrediging ter beschikking stelt.¹⁵⁵

Volgens Simon¹⁵⁶ is de eigen woning een bron van inkomen door wetsduiding, de wet regelt nu eenmaal dat de eigen woning een bron van inkomen is. Hij geeft verder aan dat “*een belasting op de eigen woning niet past in een inkomstenbelasting die als basis een bronnenstelsel heeft*”.¹⁵⁷ Hij geeft aan dat in een inkomstenbelasting met een bronnenstelsel als basis die reële opbrengsten van bronnen belast, en zou de belasting naar huurwaarde eigen woning niet passen binnen deze systematiek. In de vroegere vermogensbelasting paste een belasting naar huurwaarde volgens hem volledig. In de inkomstenbelasting wordt over reële opbrengsten geheven, terwijl in de vermogensbelasting het fictieve rendement als vermogen werd belast.

In een heffing naar reële opbrengsten zou een eigen woning die voor eigen bewoning wordt gebruikt, niets opbrengen in de zin van het uitgangspunt van de inkomstenbelasting. In de eerste inkomstenbelasting, de Wet IB 1914, werden in artikel 4 Wet IB 1914 opbrengsten belast waaronder de eigen woning. Terecht geeft Simons aan dat de eigen woning per definitie geen opbrengst oplevert, behalve bij verkoop, en de uitwerking in artikel 5 Wet IB 1914 ten onrechte de huurwaarde meeneemt. In artikel 5 Wet IB 1914 wordt namelijk gesproken over ‘voordelen getrokken uit’, een begrip dat nog steeds onder de huidige Wet op de inkomstenbelasting wordt gebruikt. Simons concludeert dan ook dat “*de stelling dat de eigen woning een bron van inkomen vormt, beslist onjuist is*”.¹⁵⁸

¹⁵³ Kamerstukken II 1980/1981, 16 668, nr. 2, pag. 10.

¹⁵⁴ Kamerstukken II 1980/1981, 16 668, nr. 2, pag. 10.

¹⁵⁵ Maathuis 1995, §3.

¹⁵⁶ Simon 2000.

¹⁵⁷ Simon 2000, §1.

¹⁵⁸ Simons 2000, §2.

Ook Van Mourik¹⁵⁹ deelt de mening van Simons en stelt dat de eigen woning geen bron van inkomen is. Van Mourik stelt dat aan een bron periodieke uitkeringen zijn toe te rekenen die de draagkracht van een individu verhogen. Bij een vergelijking met een verhuurd pand en een eigen woning, is dat bij een eigen woning niet het geval. Het argument van Mourik acht ik juist. Met als kanttekening dat draagkracht niet alleen wordt verhoogd door periodieke uitkeringen, ook eenmalige uitkeringen worden als een verhoging van draagkracht beschouwd. In geval van een eigen woning zal pas bij verkoop (eventuele) verkoopwinst te behalen zijn, die gezien kan worden als een eenmalige uitkering en dus verhoging van de draagkracht. Deze verkoopwinst wordt niet belast. Ten tijde van het bezit van de eigen woning worden geen 'uitkeringen' ontvangen uit het bezit van de eigen woning waardoor er geen sprake kan zijn van een hogere draagkracht bij iemand die een eigen woning bezit. Ten tijde van het bezit van een eigen woning heeft men slechts woongenot dat niet als een vorm van 'uitkering' kan worden aangemerkt die de draagkracht verhoogt. Maathuis vindt de gedachte achter het belasten van het woongenot een vreemde constructie in de inkomstenbelasting.¹⁶⁰ Het woongenot is "*een niet-stoffelijk, slechts als concept bestaand voordeel*".¹⁶¹ Met het bezit van de eigen woning zou men gebruikswaarde genieten hetgeen uiteindelijk betekent dat de eigen woning meer als een besteding kwalificeert en zou dus niet in de inkomstenbelasting belast moeten worden.

Volgens Van Vijfeijken¹⁶² moet de eigen woning niet in de heffing van inkomstenbelasting betrokken worden. De conclusie op dit punt baseert zij door te kijken naar de beginselen in de inkomstenbelasting. De inkomstenbelasting is een heffing naar draagkracht en wordt het inkomen als maatstaf van draagkracht in de heffing betrokken. De eigen woning levert geen koopkracht op en past niet in een op koopkracht gebaseerd inkomensbegrip.¹⁶³ Het gebruik van de eigen woning levert geen koopkracht op en is in dat opzicht niet inkomensgenererend. Ik sluit mij volledig aan bij Van Vijfeijken. In deze scriptie is ook de theoretische achtergrond van de heffing van inkomstenbelasting onderzocht om te kunnen beoordelen of de eigen woning als een bron van inkomen kwalificeert. Met het bezit van de eigen woning

¹⁵⁹ Van Mourik 2006, pag 431.

¹⁶⁰ Maathuis 1995, pag. 1952-1964.

¹⁶¹ Maathuis 1995, § 3.2.

¹⁶² Rijkers 2010, p. 254.

¹⁶³ Rijkers 2010, p. 254.

wordt geen koopkracht gegenereerd en zou de eigen woning dus niet als inkomensbron kwalificeren.

De kwalificatie van de eigen woning als een bron van inkomen is ook terug te zien in de jurisprudentie. In BNB 1965/225 heeft de Hoge Raad geoordeeld dat *“een huis een bron van inkomen is omdat het de potentie heeft om opbrengst op te leveren”*.¹⁶⁴ Uit die zinsnede lijkt de Hoge Raad te generaliseren dat elk huis de potentie heeft om opbrengst op te leveren. De Hoge Raad gaat ervan uit dat bij eventuele verkoop van de eigen woning opbrengst kan worden verkregen. In de tijd van dit arrest zou dat wellicht het geval zijn geweest, maar gezien het feit dat de huizenprijzen in deze tijd zo onzeker zijn (flinke daling zie Bijlage 1), lijkt dit arrest op dit punt gedateerd. In dit arrest wordt verder niet aangegeven over welke potentie een huis dient te beschikken om opbrengsten op te kunnen leveren. Er wordt alleen benadrukt dat de potentie op zich al genoeg is om te kwalificeren als bron van inkomen.

Het Hof heeft in BNB 1975/134 geoordeeld dat de inspecteur ten onrechte de woning niet als bron van inkomen heeft aangemerkt, omdat volgens de inspecteur¹⁶⁵ de woning nimmer positieve opbrengsten zal opleveren en daarom geen bron van inkomen vormt. Het Hof geeft aan dat voor de vraag of de eigen woning een bron van inkomen vormt, de doorslag wordt gegeven door het verschil tussen de huurwaarde en de aftrekbare kosten.¹⁶⁶ De huurwaarde wordt gesteld op de in artikel 42a Wet IB 1964 vermelde forfaitaire bedragen. Het Hof oordeelde dat in onderhavig arrest dit verschil niet nihil was, waardoor de inspecteur ten onrechte de eigen woning niet als bron van inkomen aanmerkte. Zelfs in geval de huurwaarde op nihil wordt gesteld, is dit volgens het Hof niet van belang ter beantwoording van de vraag of de eigen woning een bron van inkomen vormt. In dit arrest heeft de inspecteur de woning zelfstandig beoordeeld op de potentie om opbrengst op te leveren en concludeert dat er aangezien deze woning nimmer positieve opbrengsten zal opleveren, geen sprake is van bron van inkomen.

Mijns inziens is deze de juiste benadering ingeval het gaat om het belastingen van de eigen woning. Het gaat juist om de vraag of met de woning positieve opbrengsten te behalen zijn zodat de woning als een bron van inkomen kan kwalificeren. Deze

¹⁶⁴ Hoge Raad 23 juni 1965, BNB 1965/225.

¹⁶⁵ Gerechtshof te 's-Hertogenbosch van 26 april 1974.

¹⁶⁶ Hof Amsterdam, 12 november 1974, BNB 1975/134.

eventuele positieve opbrengsten zouden dan bij verkoop van de woning in de heffing betrokken moeten worden, aangezien deze opbrengsten pas bij verkoop worden gerealiseerd. Momenteel zijn deze opbrengsten onbelast.

In BNB 1976/152 heeft het Hof geoordeeld dat de eigen woning een bron van inkomen is *“tenzij redelijkerwijs niet kan worden aangenomen dat, zij het in de toekomst, de huurwaarde de kosten, lasten en afschrijvingen - renten en geldleningen buiten beschouwing gelaten - zal overtreffen”*.¹⁶⁷ In dit arrest is het ook duidelijk dat het uitgangspunt in de jurisprudentie is dat de eigen woning een bron van inkomen is. De belastingplichtige heeft de bewijslast om aan te tonen dat de huurwaarde de kosten, lasten en afschrijvingen niet zal overtreffen zodat de eigen woning in die gevallen niet als bron van inkomen wordt aangemerkt.

Uit de besproken arresten blijkt dat de eigen woning in de jurisprudentie steeds als bron van inkomen is aangemerkt, in tegenstelling tot de literatuur waarin een aantal schrijvers de kwalificatie als bron van inkomen onjuist achten. De eigen woning genereert namelijk geen (periodiek) inkomen, er wordt ook geen verhoging in draagkracht met het bezit van de eigen woning ervaren. De benadering in de jurisprudentie waarbij de kwalificatie als eigen woning afhankelijk was van de potentie van de eigen woning om opbrengst op te leveren acht ik wel juist om dan pas bij verkoop van de woning deze opbrengst in de heffing te betrekken. Momenteel wordt de verkoopwinst behaald met verkoop van de eigen woning, toegevoegd aan een eigenwoningreserve(art 3.119aa Wet IB 2001). De eigenwoningreserve is puur bedoeld om de hoogte van de aftrekbare rente op een nieuwe hypotheek te bepalen. De reserve wordt niet op enig moment in de heffing betrokken.

Voor de analyse van de eigen woning als bron van inkomen zal ik hierna de bronnentheorie die ten grondslag ligt aan de inkomstenbelasting verder behandelen. De wetgever heeft de positie van de eigen woning in de wet zodanig geregeld dat het bezit van de eigen woning tot belastbaarheid leidt. In de wet staat de eigen woning opgenomen in box 1 en wordt in artikel 3.112 Wet IB 2001 het inkomen uit eigen woning gefingeerd. Voor de eigen woning zijn de broncriteria niet relevant, aangezien

¹⁶⁷ Hof Amsterdam 12 november 1974, BNB 1975/134.

in de wet geregeld is dat met het bezit van een eigen woning voordelen te behalen zijn.

In het hierna volgende onderdeel wordt beoordeeld of de eigen woning als onderdeel van het inkomen kan worden aangemerkt indien de bronnentheorie waarop de inkomstenbelasting gebaseerd is, in aanmerking wordt genomen. Voor deze analyse is het relevant om de eigen woning te toetsen aan de criteria die in de jurisprudentie zijn ontwikkeld om te bepalen of er sprake is van een bron van inkomen, aangezien de inkomstenbelasting gebaseerd is op de bronnentheorie.

In hoofdstuk 3 is reeds aangegeven dat de bronnentheorie slechts de voordelen die uit een bron afkomstig zijn in de heffing betreft. Dit betekent dat indien de eigen woning niet voldoet aan de criteria die in de jurisprudentie worden gesteld, er geen sprake zou zijn van een bron van inkomen. De kwalificatie eigen woning als bron van inkomen zou dan onterecht zijn.

Resumerend zijn er in de jurisprudentie drie criteria ontwikkeld wil er sprake zijn van een bron van inkomen; deelname aan het economische verkeer, voordeel verwachten en voordeel beogen. In het hierna volgend onderdeel zal ik de broncriteria die in de jurisprudentie ontwikkeld zijn per onderdeel toetsen aan het bezit van de eigen woning om te bepalen of de eigen woning als bron van inkomen dient te worden aangemerkt.

4.4.1 Deelname aan het economische verkeer

Voorafgaand aan het bezit van de eigen woning treden partijen op in het handelsverkeer. De koper en verkoper nemen deel aan het economisch verkeer om de woning te kopen c.q. te verkopen.

Op het moment dat de eigen woning in het bezit is van de eigenaar-zalbewoner wordt de woning gebruikt om te voorzien in onderdak. Vanaf dit moment speelt deze situatie zich af in de privé-sfeer. Hierdoor zou geen sprake zijn van deelname aan het economisch verkeer aangezien het bezit van de eigen woning zich in de privé-sfeer bevindt.

4.4.2 Voordeel beogen

Principiële gedachte achter aankoop van een woning is voorzien in onderdak. Een woning die gekocht wordt met de bedoeling erin te gaan wonen en dus als eigen

woning kwalificeert, wordt in principe niet aangekocht met de bedoeling hieruit voordeel te halen maar puur voor onderdak. Bij de aankoop wordt zwaarder gewicht toegekend aan zaken zoals ligging van de woning, gezinssamenstelling etc. De aanschaf van een woning waarvan later meer zekerheid is dat deze een voordeel zal opleveren, is een bijkomende zaak.

Het komt ook voor dat sommige mensen hun woning naast onderdak, ook als pensioenvoorziening zien voor later. Ze verkopen hun woning en gaan in een kleine woning wonen of gaan huren. Met de eventuele opbrengst die ze met de verkoop van de woning ontvangen kopen ze een pensioen mee. Ook in geval men zijn woning als pensioen voor later beschouwt, is deze in principe niet gekocht met deze achterliggende gedachte.

4.4.3 Voordeel verwachten

Met de aankoop van een woning zou het verwachten op een voordeel puur op een speculatie berusten aangezien de afgelopen jaren de huizenprijzen flink zijn gedaald. Met betrekking tot onzekerheid in verband met prijsverloop, heeft de Hoge Raad in BNB 1967/71 geoordeeld dat in geval het prijsverloop onzeker was, geen voordeel te verwachten was.¹⁶⁸ Deze uitspraak toegepast op de criteria van voordeel verwachten met een eigen woning, zou dus geen sprake zijn van een te verwachten voordeel.

Beoordeeld op basis van de broncriteria kan geconcludeerd worden dat eigen woning geen bron van inkomen is. Vanwege privé-sfeer waarin de eigen woning zich bevindt is er geen sprake van deelname aan het economisch verkeer. Met de fluctuaties in huizenprijzen speelt het beogen of verwachten van een voordeel bij de aankoop van een eigen woning geen rol, die belangrijk genoeg is om te concluderen tot voordeel beogen/verwachten.

4.5 Vergelijking met investeringsgoederen en consumptiegoederen

De gedachte achter het belasten van de eigen woning is dat deze gezien wordt als een combinatie van investeringsgoed en consumptiegoed. In dit onderdeel wordt de eigen woning met beide vormen van goederen vergeleken om zo de belastbaarheid ervan in vergelijking met investeringsgoederen en consumptiegoederen te beoordelen.

¹⁶⁸ Hoge Raad 18 januari 1967, BNB 1967/71.

4.5.1 Eigen woning versus investeringsgoederen

Bij deze vergelijking worden investeringsgoederen zoals spaartegoeden en aandelen vergeleken met de eigen woning. De vergelijking van de eigen woning met andere investeringsgoederen, vloeit voort uit de gedachte dat in de eigen woning wordt geïnvesteerd waarmee later een rendement te behalen is.

Om de eigen woning te vergelijken met een spaartegoed, dient allereerst bekeken te worden of er sprake is van vergelijkbare gevallen. In geval van een spaartegoed wordt geld op een bankrekening gestort en het rendement is dan de rente die belast is in box 3. Indien het rentepercentage lager of gelijk is aan de gefingeerde heffing van box 3, zal de rente die 'verdiend' is met sparen niet ervaren worden als rendement uit sparen.

Bij de eigen woning wordt een woning aangekocht en wordt pas bij verkoop liquiditeiten ontvangen. Bij eventuele verkoop is ook niet zeker dat hiermee winst te behalen is. Tijdens het bezit van de woning heb je woongenot dat in deze vergelijking gezien kan worden als een bijzondere vorm van 'rente'. Aangezien men pas bij verkoop deze 'rente' in liquiditeiten kan ontvangen, acht ik de spaarrente en het woongenot niet vergelijkbaar. Indien de spaarrente hoger is dan 1,2% zal weldegelijk een opbrengst te behalen zijn met een spaartegoed.

Bij aandelen is de redenering ongeveer hetzelfde. Je investeert in aandelen en ontvangt dividend. Deze wordt belast in box 2 of in box 3. In tegenstelling tot een belegging wordt de beslissing tot verkoop niet alleen bepaald door rendementsoverwegingen, maar spelen ook niet-economische factoren (leeftijd, gezinssamenstelling, inkomen en de reisafstand naar het werk) een belangrijke rol.¹⁶⁹

Daarnaast zou men met de eigen woning in vergelijking met vrije beleggingen veel minder ruimte hebben om doelbewust vermogensverliezen te ontgaan of vermogenswinsten te realiseren.¹⁷⁰ Dit heeft te maken met de belangrijke rol van de niet-economische factoren. De wetgever heeft aangegeven dat "*het inkomens karakter van de uit een eigen woning te trekken huurwaarde zwakker is dan dat van de inkomsten van vrije beleggingen*".¹⁷¹ Volgens de wetgever komt dit

¹⁶⁹ Kamerstukken II 2001/2002, 28 056, nr. 3, pag. 2.

¹⁷⁰ Kamerstukken II 1989/1990, 21 387, nr. 2, pag. 3.

¹⁷¹ Kamerstukken II 1989/1990, 21 387, nr. 2, pag. 3.

vanwege het minder gemakkelijk kunnen ontlopen van vermogensverliezen en de realisatie van vermogenswinsten die vaak achterwege blijft.

Uit beide vergelijkingen blijkt dat je geld investeert in een vermogensbestanddeel waar je later rendement uit kan halen, terwijl bij de eigen woning dit de afgelopen jaren juist dubieus is. Ook zal het woongenot door een individu minder snel als voordeel worden ervaren in vergelijking met bijvoorbeeld rente of dividend.

4.5.2 Eigen woning versus consumptiegoederen

Een andere vergelijking die getrokken kan worden is die van een eigen woning met duurzame consumptiegoederen zoals auto en plezierjacht. Mijns inziens heeft de eigen woning meer kenmerken van een duurzaam consumptiegoed dan een investeringsgoed. Bij de aanschaf van duurzame consumptiegoederen zoals auto of plezierjacht, spelen niet-economische factoren een belangrijke rol (leeftijd, gezinssamenstelling, voorkeur voor type). De aanschaf van duurzame consumptiegoederen wordt aangemerkt als een besteding. In de parlementaire geschiedenis erkent de wetgever dat ook een bestedingsaspect aan de eigen woning wordt toegekend en dat dit aspect zelfs overheersend is.¹⁷² Consumptiegoederen worden op grond van artikel 5.3, lid 2, onderdeel c, Wet IB 2001 expliciet vrijgesteld. Indien de aankoop van een eigen woning gelijkgesteld wordt met een consumptieve besteding dient het woongenot niet als inkomen te worden aangemerkt.

Bij de parlementaire behandeling van de Wet IB 2001 is opgemerkt dat zaken die voor persoonlijke doeleinden worden gebruikt geen economische voordelen genereren en dus niet tot de grondslag behoren.¹⁷³ Hoewel hier wordt gesproken over roerende zaken en de eigen woning een onroerende zaak is, vind ik het punt van persoonlijke doeleinden wel belangrijk. De eigen woning wordt voor persoonlijke doeleinden gebruikt en zou dus op grond van deze redenering niet in de heffing betrokken moeten worden.

Zoals reeds aangegeven in §4.3 is de gedachte achter het belasten van de eigen woning dat de eigenaar-zelbewoner zowel vanuit een bestedingsaspect als een beleggingsaspect kan worden benaderd. Met andere woorden kan de eigen woning

¹⁷² Kamerstukken II 1989/1990, 21 387, nr. 2, pag. 2.

¹⁷³ Kamerstukken II 1998/1999, 26 727, nr. 3, pag. 232.

gezien worden als een gemengd goed met zowel een beleggingskarakter als een consumptief karakter. Uit de vergelijkingen in §4.5 van de eigen woning met een investeringsgoed en een consumptiegoed is afgeleid dat zelfs apart beoordelen van de eigen woning ten opzichte van een investeringsgoed of een consumptiegoed, geen gronden levert om de eigen woning in de heffing te betrekken. Mijns inziens weegt het bestedingsaspect bij de eigen woning zwaarder dan het beleggingsaspect, waardoor de eigen woning eerder als een duurzaam consumptiegoed moet worden aangemerkt. Concluderend kan ik stellen dat de eigen woning op geen enkele grond zijn positie als bron van inkomen waar kan maken.

4.6 Tussenconclusie

Zowel in de wet als in de jurisprudentie is de eigen woning steeds als een bron van inkomen aangemerkt. Het vaststellen van het voordeel uit eigen woning was geen gemakkelijke opgave. Mede vanwege de problematiek omtrent het vaststellen van de huurwaarde werd door commissie Lawick een studie verricht om te bepalen of de eigen woning als bron van inkomen moet blijven aangemerkt. De commissie concludeerde dat de eigen woning geen bron van inkomen was, vanwege het bestedingsaspect. De wetgever heeft de aanbeveling van de commissie niet overgenomen. Volgens de wetgever is aan het bezit van de eigen woning zowel een bestedingsaspect als een beleggingsaspect toe te kennen. In §4.5 heb ik de eigen woning getoetst aan deze twee aspecten door de eigen woning enerzijds te vergelijken met investeringsgoederen en anderzijds met duurzame consumptiegoederen. Uitkomst hiervan is dat de eigen woning meer vergelijkbaar is met een duurzaam consumptiegoed dan een investeringsgoed. Aangezien consumptiegoederen in de inkomstenbelasting zijn vrijgesteld, kwalificeert de eigen woning hierdoor niet als een bron van inkomen.

Ondanks de aanbeveling van de commissie bleef de eigen woning als bron van inkomen aangemerkt. Als oplossing voor de problematiek omtrent het bepalen van de huurwaarde heeft de wetgever in 1971 het huurwaardeforfait ingevoerd. Door de huurwaarde op forfaitaire wijze te bepalen heeft de wetgever afstand gedaan van de grondgedachte van het belasten van de eigen woning, namelijk dat

de eigenaar-zelfbewoner belast werd voor de huur die hij zou hebben ontvangen indien hij zijn woning aan een derde zou verhuren.¹⁷⁴

Om te onderzoeken of de kwalificatie van bron van inkomen juist is, is de eigen woning getoetst aan de broncriteria in §4.4. De heffing over de eigen woning is in de wet geforfaiteerd waardoor de broncriteria niet relevant zijn bij de eigen woning. Ook al zijn de broncriteria voor de eigen woning niet relevant heb ik de eigen woning getoetst aan de broncriteria die in de jurisprudentie zijn ontwikkeld; deelname aan het economisch verkeer, voordeel beogen en voordeel verwachten. De reden waarom ik deze toets heb verricht is vanwege het feit dat de inkomstenbelasting gebaseerd is op de bronnentheorie. Vanuit die gedachte zou de eigen woning aan de broncriteria moeten voldoen indien het als een bron van inkomen kwalificeert. Uitkomst uit deze toetsing is dat met de eigen woning niet wordt deelgenomen aan het economisch verkeer en geen voordeel wordt beoogd of verwacht. Ook hierdoor kan geconcludeerd worden dat de eigen woning geen bron van inkomen is.

Van de kant van de wetgever zelf is ook afstand gedaan van het bronkarakter van de eigen woning met de introductie van de Wet Hillen in artikel 3.123a Wet IB 2001. De uitwerking van de Wet Hillen brengt met zich mee dat het belastbare inkomen uit eigen woning nimmer een positief saldo kan bedragen. Hierdoor heeft het dus weinig zin om de eigen woning als bron van inkomen aan te merken, aangezien geen inkomsten kunnen worden belast maar wel aftrek van kosten worden toegestaan.

Er vallen geen argumenten aan te wijzen om de eigen woning als bron van inkomen aan te merken. In het volgende hoofdstuk zal de hervorming van de fiscale behandeling van de eigen woning worden behandeld.

¹⁷⁴ Kamerstukken II 1970/1971, 10 790, nr. 8, pag. 25.

5 Hervorming fiscale behandeling eigen woning

5.1 Inleiding

De centrale vraag in deze scriptie is of de eigen woning als bron van inkomen moet worden aangemerkt. Door te concluderen dat de eigen woning geen bron van inkomen is, wordt in dit hoofdstuk de hervorming van de fiscale behandeling van de eigen woning behandeld. Bij deze hervormingsvariant dient de eigen woning namelijk niet als een bron van inkomen aangemerkt te worden. Door het niet langer aanmerken als bron van inkomen zal de eigen woning uit de inkomstenbelasting moeten verdwijnen. Dit brengt met zich mee dat zowel het eigenwoningforfait als de hypotheekrenteaftrek uit de Wet IB 2001 moeten worden geschrapt.

In deze scriptie is een theoretisch onderzoek verricht naar de eigen woning als bron van inkomen, zoals eerder aangegeven zal ik niet uitgebreid ingaan op de problematiek omtrent de hypotheekrenteaftrek.

Ondanks dat de discussie van de eigen woning als bron van inkomen amper wordt gevoerd, is meermalen de discussie gevoerd over de positie van de eigen woning in de Wet IB 2001. De meest besproken variant is de verplaatsing van de eigen woning naar box 3.

In §5.2 wordt de meest voorgedragen hervormingsvariant (box 3) voor de eigen woning behandeld. In §5.3 wordt de hervormingsvariant behandeld waarbij de eigen woning niet meer als bron van inkomen wordt aangemerkt.

5.2 Eigen woning naar box 3

Overhevelen van de eigen woning naar box 3 heeft als gevolg dat over de waarde van de eigen woning 4% rendement wordt berekend en belast tegen 30%, terwijl de hypotheekschuld bij de bepaling van de rendementsgrondslag (artikel 5.3 Wet IB 2001) in mindering wordt gebracht.

In de literatuur zijn vele voorstanders¹⁷⁵ van overhevelen van de eigen woning naar box 3. De hoofdreden voor deze hervormingsvariant is gebaseerd op de gedachte dat de eigen woning een vermogensbestanddeel is en net als de andere vermogensbestanddelen belast moet worden in box 3. Met betrekking tot de

¹⁷⁵ Zie o.a. Vording e.a. 1999, pag. 1694 en Bavinck 2006, pag. 879, Bavink, Caminda 1999, pag. 1694-1703, Simons 2000, pag. 450.

veronderstelling dat de eigen woning net als de andere vermogensbestanddelen in box 3 belast moet worden, is in §2.7 aangegeven dat de eigen woning weldegelijk een vermogensbestanddeel is, maar niet vergelijkbaar is met de vermogensbestanddelen die onder box 3 worden belast.

Mijns inziens past de eigen woning niet in box 3. De eigen woning genereert namelijk geen opbrengsten zoals de overige vermogensbestanddelen in box 3. Overhevelen naar box 3 ontnemt niet het bronkarakter van de eigen woning. Door de eigen woning in box 3 te plaatsen wordt de eigen woning geacht een bron van inkomen te zijn en wordt hierdoor op forfaitaire wijze in de heffing betrokken.

5.3 Voorstel hervorming fiscale behandeling eigen woning

Nadat in hoofdstuk 4 geconcludeerd te hebben dat de eigen woning geen bron van inkomen is, moet worden overgegaan tot defiscalisering van de eigen woning.

Defiscalisering van de eigen woning houdt kort gezegd in dat de eigen woning uit de Wet IB 2001 verdwijnt. Zowel het eigenwoningforfait als de hypotheekrenteaftrek worden uit de wet geschrapt.

Volgens Niessen¹⁷⁶ is een abrupte afschaffing van de hypotheekrenteaftrek in strijd met artikel 1 Eerste protocol EVRM:

*"Alle natuurlijke of rechtspersonen hebben recht op het ongestoorde genot van hun eigendom. Niemand zal van zijn eigendom worden beroofd behalve in het algemeen belang en met inachtneming van de voorwaarden neergelegd in de wet en in de algemene beginselen van het internationaal recht"*¹⁷⁷

Zonder aftrek van hypotheekrente die altijd genoten is, zouden veel mensen in financiële problemen kunnen komen waardoor ze misschien hun woning moeten verkopen.

Geppaart stelt dat de redelijke verwachtingen die op het overheidsbeleid in het verleden werden gebaseerd, op grond van het rechtszekerheidsbeginsel moeten worden beschermd.¹⁷⁸ Volgens Geppaart hebben juist de minder draagkrachtigen een woonhuis gekocht met de verwachting dat de rente aftrekbaar zou zijn.

¹⁷⁶ Niessen 2006, blz. 2.

¹⁷⁷ Artikel 1 Eerste Protocol EVRM.

¹⁷⁸ Geppaart 1973, §7.

Een abrupte afschaffing van de hypotheekrenteaftrek zou veel mensen in financiële problemen brengen. Om de negatieve gevolgen van de hypotheekrente te beperken, zal bij deze variant een geleidelijke afschaffing van de hypotheekrenteaftrek noodzakelijk zijn.

Rijkers en Van Vijfeijken¹⁷⁹ zijn voorstanders van de defiscalisering van de eigen woning. De eigen woning levert geen koopkracht op en past niet in een op koopkracht gebaseerd inkomensbegrip.¹⁸⁰ Wat volgens hen wel koopkracht oplevert is de verkoopwinst op de eigen woning. Over de verkoopwinst op de eigen woning heeft de Commissie Sociaal-Economische Deskundigen (hierna: CSED) opgemerkt dat bij de defiscaliseringsvariant vermogensopbouw in de eigen woning schuil gaat. Onder de Wet IB 2001 wordt deze verkoopwinst¹⁸¹ niet belast en zou dus geen sprake zijn van vermogensopbouw die schuil gaat.

Bijvoet¹⁸² is ook een voorstander van defiscalisering van de eigen woning. Zij stelt voor om de eigen woning als consumptiegoed te beschouwen, waardoor het eigenwoningforfait en de hypotheekrenteaftrek afgeschaft moeten worden.¹⁸³ In §4.5 is uit de vergelijking van de eigen woning met enerzijds duurzame consumptie goederen en anderzijds beleggingen ook geconcludeerd dat de eigen woning vergelijkbaar is met een duurzaam consumptiegoed.

Bij defiscalisering van de eigen woning zou een overgangstijd moeten zijn voor de 'oude' hypotheek. Voor de 'nieuwe' hypotheek is de hypotheekrenteaftrek van begin af aan niet van toepassing. Tijdens de geleidelijke afbouw van de 'oude' hypotheek zou de huidige systematiek voor het berekenen van de belastbare inkomsten uit eigen woning van artikel 3.110 Wet IB 2001 gebruikt kunnen worden voor het bepalen van de aftrekbare hypotheekrente. Zie hierna een rekenvoorbeeld:

¹⁷⁹ Rijkers 2010, p. 254.

¹⁸⁰ Rijkers 2010, p. 254.

¹⁸¹ Verkoopwinst behaald met de verkoop van de eigen woning wordt toegevoegd aan een eigenwoningreserve artikel 3.119aa Wet IB 2001.

¹⁸² Bijvoet 2001.

¹⁸³ Bijvoet 2001, pag. 210.

Een belastingplichtige bezit een woning met een WOZ-waarde van € 300.000. Voor de aankoop van de woning werd een hypotheek afgesloten ter waarde van € 280.000 tegen een rentepercentage van 5%. Het eigenwoningforfait bedraagt: € 1.800 ($300.000 \times 0,006^{184}$). Ik veronderstel dat hij na een aantal jaren aflossen een resterende schuld heeft van € 250.000. De verschuldigde hypotheekrente bedraagt: € 12.500 ($250.000 \times 0,05$). Op moment dat de eigen woning wordt gedefiscaliseerd zal de hypotheekrenteaf trek afhankelijk zijn van het eigenwoningforfait. In dit voorbeeld zal na defiscalisering € 10.700 ($1.800 - 12.500 = -10.700$) van het bruto jaarinkomen worden afgehaald.

Aangezien geen heffing over de woning plaatsvindt maar wel aftrek van hypotheekrente wordt genoten, zou de wetgever een maximum aan hypotheekrenteaf trek kunnen invoeren die afhankelijk wordt gesteld van het inkomen. Er zou voor elke inkomensgroep een vast percentage worden gesteld waartegen de hypotheekrente in mindering komt op het belastbaar inkomen.

5.4 Tussenconclusie

In de literatuur zijn er ondertussen veel suggesties over hoe de fiscale behandeling van de eigen woning moet plaatsvinden. De bekendste variant is de eigen woning verplaatsen naar box 3. In hoofdstuk 4 is geconcludeerd dat de eigen woning geen bron van inkomen is en zou de eigen woning uit de Inkomstenbelasting moeten verdwijnen.

Door de eigen woning naar box 3 te verplaatsen, wordt nog steeds verondersteld dat de eigen woning opbrengsten kan genereren. Plaatsing onder box 3 ontnemt niet de kwalificatie als bron van inkomen. De oplossing om de kwalificatie van bron van inkomen weg te halen is door de eigen woning te defiscaliseren. Defiscalisering van de eigen woning betekent dat het eigenwoningforfait en de hypotheekrenteaf trek uit de wet worden geschrapt. Het is noodzakelijk om aan de hypotheekrenteaf trek een overgangperiode toe te kennen zodat belastingplichtigen niet in financiële problemen komen bij het aflossen van hun hypotheek. Veel mensen hebben hun hypotheek afgesloten met de veronderstelling dat ze de rente van de hypotheek kunnen aftrekken.

¹⁸⁴ Zie artikel 3.112 Wet IB 2001.

Tijdens de overgangperiode blijft de hypotheekrente aftrekbaar, maar komt het eigenwoningforfait in mindering op deze aftrek. De wetgever zou een maximum aan hypotheekrenteaf trek kunnen invoeren die afhankelijk wordt gesteld van de hoogte van het inkomen. Deze variant is eenvoudig in te voeren en vergt weinig administratieve rompslomp.

6 Conclusie

6.1 Samenvattende conclusie

In deze scriptie is onderzocht of de eigen woning als een bron van inkomen kan worden aangemerkt. Daarbij stond de volgende vraag centraal:

Is de kwalificatie van de eigen woning als ‘bron van inkomen’ vanuit fiscaal theoretisch oogpunt correct? Zo niet, hoe dient deze aangepast te worden?

Om een antwoord te vinden op deze onderzoeksvraag is dit onderzoek begonnen met het uiteenzetten van de totstandkoming van de fiscale behandeling van de eigen woning. De fiscale behandeling van de eigen woning begon ten tijde van de Vermogensbelasting 1892. In die tijd werd de eigen woning als onderdeel van het vermogen belast. In 1915 werd de eerste inkomstenbelasting ingevoerd, Wet IB 1914. Vanaf deze tijd werd het inkomen belast en het vermogen onder de vermogensbelasting die naast de inkomstenbelasting in stand bleef. Gedachte achter het belasten van de eigen woning was dat men een voordeel geniet in de vorm van “geen huur betalen”. De inkomsten uit eigen woning werden gesteld op de huurwaarde, namelijk het bedrag dat een belastingplichtige zou ontvangen door zijn woning aan een derde te verhuren. Later is deze gedachte omgezet in de huurbesparing die een belastingplichtige geniet, aangezien deze geen huur hoefde te betalen.

Om te kunnen beoordelen of de ‘huurbesparing’ als inkomen onder de inkomstenbelasting kwalificeert, is in hoofdstuk 3 is de term “bron van inkomen” uiteengezet. Hierbij heeft het inkomensbegrip een centrale plaats ingenomen. In de inkomstenbelasting is geen definitie opgenomen van wat onder ‘inkomen’ moet worden verstaan. Er zijn wel inkomenscategorieën in de wet opgenomen. Door de jaren heen zijn er aantal inkomenscategorieën ontwikkeld waarbij is getracht het inkomensbegrip te definiëren. Dit waren de verbruikstheorie, de periodiciteitstheorie, de bronnentheorie, de opbrengsttheorie en de vermogensvergelijkingstheorie. De inkomstenbelasting is gebaseerd op de bronnentheorie. De bronnentheorie kwalificeert als inkomen al hetgeen uit een bron

wordt genoten. De inkomsten uit de bron zijn belast en de kosten die betrekking hadden op het in stand houden van die bron zijn aftrekbaar.

Het voordeel van de eigen woning dat gesteld werd op de huurwaarde, werd steeds moeilijk vast te stellen door de toename aan woningen na de tweede wereldoorlog. Vanwege de vele problemen omtrent de problematiek bij het bepalen van de huurwaarde heeft commissie Lawick, op verzoek van toenmalige bewindslieden, onderzoek verricht naar de eigen woning als bron van inkomen. Conclusie uit dit onderzoek was dat bij de eigen woning niet als bron van inkomen kwalificeert aangezien het bestedingsaspect zwaarder woog dan het beleggingsaspect. De wetgever bleef de eigen woning toch als bron van inkomen aanmerken omdat hij van mening was dat aan een eigen woning zowel een bestedingsaspect als een beleggingsaspect valt aan te wijzen. Voor de problematiek omtrent het vaststellen van de huurwaarde heeft de wetgever het huurwaardeforfeit (thans eigenwoningforfait) in artikel 3.112 Wet IB 2001 geïntroduceerd.

6.2 Antwoord probleemstelling

De wetgever kwalificeert het woongenot in de vorm van geen huur betalen, als inkomen. Dit is ook de reden waarom de eigen woning in de inkomstenbelasting is opgenomen. Onder de Vermogensbelasting werd de eigen woning ook belast, maar dan als onderdeel van het vermogen. Bij de overstap naar de inkomstenbelasting, waarin het inkomen in de heffing wordt betrokken zou de eigen woning niet belast moeten worden.

Om te kunnen beoordelen of het woongenot onder de inkomstenbelasting als inkomen kwalificeert wordt een stap terug genomen richting het doel van de inkomstenbelasting. De inkomstenbelasting is een draagkrachtheffing gebaseerd op de bronnentheorie. Ik deel de mening van Van Vijfeijken waarbij zij aangeeft dat het gebruik van een eigen woning geen draagkracht oplevert.¹⁸⁵ Met enkel het bezit van de eigen woning kan de belastingplichtige zijn geldelijke lasten niet dragen.

In hoofdstuk 4 is geconcludeerd dat de eigen woning niet voldoet aan de vereiste broncriteria en dus niet als bron van inkomen kan worden aangemerkt. Het

¹⁸⁵ Van Vijfeijken 2011, §7.1.

woongenot van de eigen woning onder de inkomstenbelasting zou dus niet als inkomen moeten worden aangemerkt.

De wetgever heeft zelf ook door de jaren heen afstand gedaan van het bronkarakter van de eigen woning. Dit begon met de introductie van het huurwaardeforfait. De huurwaarde werd vanaf dat moment op geforfaiteerde wijze vastgesteld. Door de huurwaarde op forfaitaire wijze te bepalen heeft de wetgever afstand gedaan van de grondgedachte van het belasten van de eigen woning, namelijk dat de eigenaar-zelfbewoner belast werd voor de huur die hij zou hebben ontvangen indien hij zijn woning aan een derde zou verhuren.¹⁸⁶

Nog een punt is de introductie van de Wet Hillen in artikel 3.123a Wet IB 2001. De uitwerking van de Wet Hillen brengt met zich mee dat het belastbare inkomen uit eigen woning nimmer een positief saldo kan bedragen. Hierdoor worden geen inkomsten belast maar wel aftrek van kosten (voornamelijk de hypotheek rente) toegelaten.

Concluderend stel ik dat de eigen woning geen bron van inkomen is en uit de Wet IB 2001 moet worden geschrapt. Om de overgang zo soepel mogelijk te laten verlopen zou voor de hypotheekrenteaftrek een overgangperiode moeten gelden waarbij de rente aftrekbaar blijft na verminderen van het eigenwoningforfait. Aangezien geen heffing met betrekking tot de eigen woning meer plaats vindt maar wel hypotheekrente in aftrek wordt toegelaten, zou de wetgever een maximum aan hypotheekrenteaftrek kunnen invoeren die afhankelijk wordt gesteld van het inkomen van de belastingplichtige. Deze defiscaliserings variant is eenvoudig uitvoerbaar en bevat weinig administratieve rompslomp.

¹⁸⁶ Kamerstukken II 1970/1971, 10 790, nr. 8, pag. 25.

Literatuurlijst

- L.M. Alting-Mees, *Problemen der inkomstenbelasting, De Gids* Jaargang 91. P.N. van Kampen & zoon, Amsterdam 1927
- C.B. Bavinck, 'Voorstel voor overheveling van de eigen woning naar box 3', WFR 2006/879
- J.E. van den Berg e.a., *De eigen woning in de Wet IB 2001: lenen, beleggen, verzekeren en het eigen huis*, Kluwer: Deventer, derde druk, 2003
- A.M.A. Bijvoet, *Owner occupied dwelling and income taxes. A synopsis of eight European countries*, Delft: Uitgeverij Eburon 2001
- Commissie voor de Inkomstenbelasting, *Het begrip "inkomen" (Geschriften van de Vereeniging voor Belastingwetenschap, nr. 16)*, Purmerend: Muusses 1931
- Commissie Sociaal-Economische Deskundigen (CSED), *Naar een integrale hervorming van de woningmarkt*, Den Haag: Sociaal-Economische Raad 2010
- P.W.A. Cort Linden van der, *Leerboek der Financiën*, Belifante 1887
- E.M.G. Creusen, 'Biedt de economische wetenschap aanknopingspunten bij de interpretatie van het fiscale inkomensbegrip?', WFR 1979/1281.
- Creusen, E.M.G., Booij, D, Schie, P.M. van, 'Naar een breder inkomensbegrip', WFR 1997/553.
- W. Dirksen, *Wet op de Vermogensbelasting 1892: wet van de 27ste September 1892*, Stb. 223, Zwolle: Tjeenk Willnk, elfde druk, 1956
- S.M.H. Dusarduijn, *Vermogensrendementsheffing*, Kluwer: Deventer 2010
- S.R.A. van Eijck, *Het vermogen te dragen*, Deventer: Kluwer 2005
- B. Fuisting, *Das Preussische Einkommensteuergesetz*, Berlin: C. Heymann 1894
- Ch.P.A. Geppart, "De hypotheekrente van het eigen huis in discussie", WFR 1973/701
- G. den Hartogh, *Wet op de Inkomstenbelasting 1914, Wet van 19 December 1914*, Staatsblad no. 563, Gorinchem : Noorduyt 1915
- E.J.W. Heithuis, P. Kavelaars, B.F. Schuver, *Inkomstenbelasting: inclusief hoofdzaken loonbelasting en premieheffing*, Deventer: Kluwer, achtste druk 2012
- F. B. W. Hermann, *Staatswissenschaftliche Untersuchungen*, Munchen: A. Weber, 1832
- H.J. Hofstra, *Inleiding tot het Nederlandse belastingrecht*, Deventer: Kluwer 1970

- P.J. Huizinga, *Besluit op de inkomstenbelasting 1941 : besluit van de Secretaris-Generaal van het Departement van Financiën van de 29ste Mei 1941 betreffende de inkomstenbelasting*, Zwolle: Tjeenk Willnk, vijfde druk, 1961
- C.A. de Kam, *Eigen huis: bedreigde investering*, ESB 11 maart 2005
- C.A. de Kam, *De logica van de hypotheekrente-af trek*, ESB 29 januari 1997
- C.A. de Kam (Red.), P.M. van Schie, I.J.J. Burger, F.J.P.M. Haas, J. Lamens, A.M. van Amsterdam, C.M. Etteman & D.V.E.M. van der Wiel-Rammeloo, *Belastingrecht in hoofdlijnen: inkomstenbelasting*, Deventer: Kluwer 2010
- W.J. de Langen, *Grondbeginselen van ons belastingstelsel*, Alphen aan den Rijn: Samson 1954
- Maathuis, H.H.M., 'Bruto- en netto huurwaarde van de eigen woning; plussen en minnen', WFR 1995/1952.
- R.E.C.M. Niessen, "Een methode om de hypotheekrenteaf trek te beëindigen", NTFR 1 juni 2006
- J. Noordenbos, 'Hypotheekrenteaf trek voor buitenlands belastingplichtigen', WFR 1999/1142
- Ort, J. 'Het inkomensbegrip', 1911
- A.C. Rijkers en H. Vording, 'Vijf jaar Wet IB 2001', Deventer: Kluwer 2006
- A.C. Rijkers en I.J.F.A. van Vijfeijken, „Fiscaliteit en vermogensvorming in een inkomensbelasting”, in Studiecommissie Belastingstelsel, Continuïteit en vernieuwing: Een visie op het belastingstelsel, Den Haag 2010
- W.F. Rochussen, 'De theorie der Inkomstenbelasting', 's-Gravenhage: Belinfante 1889
- R. de Ruijter e.a., *De eigen woning*, Deventer: Kluwer 2005
- L.W. Sillevius, M.L.M. van Kempen, *Cursus Belastingrecht Inkomstenbelasting* (Studenteneditie 2011-2012), Deventer: Kluwer 2011
- A. Simon, 'Is de eigen woning wel een bron van inkomen?' WFR 2000/450
- J.H.R. Sinninghe Damsté, *De wet op de inkomstenbelasting*, Zwolle: Tjeenk Willnk 1919
- M.J.H. Smeets, 'Opstel over het begrip 'inkomen'', bijlage bij rapport van de commissie voor de inkomstenbelasting, Het begrip 'inkomen', Purmerend: Muusses 1931.
- M.J.H. Smeets, Voorlopers van de draagkrachtheffingen, Tractus Trubitarii, Haarlem: Tjeenk Willink & Zoon N.V. 1949

- A.J. van Soest, 'Belastingen: Inkomstenbelasting, Vennootschapsbelasting, Besluit voorkoming dubbele belasting 2001 en Nederlands standaardverdrag, Deventer: Kluwer, drieëntwintigste druk, 2007.
- L.G.M. Stevens, *Inkomstenbelasting 2001*, Kluwer: Deventer, tweede druk, 2006
- L.G.M. Stevens, *Fiscale Fascinatie*, Kluwer: Deventer, 2006.
- S. Stevens, *Fiscale beleidsnotities 2000*, WFR 1999/1225.
- M.J.J.R. van Mourick, *De eigen woning in de Wet IB 2001*, Amersfoort: Sdu Uitgevers 2006.
- I.J.F.A. van Vijfeijken, 'De fiscale subsidiëring van de eigen woning onder vuur', WPNR 2011/6903.
- H. Vording, K.P. Goudswaard, C.L.J. Caminda, 'De eigen woning naar box 3', WFR 1999/1694,
- A. Wagner, *Grundlegung der politischen oekonomie*, C.F. Winter, 1894
- R.C.C. de Wit, *De samenhanggedachte in het belastingrecht*, Kluwer: Deventer, 2005

KAMERSTUKKEN

- Kamerstukken II, 1890/1891, 16 668, nr. 2
- Kamerstukken II, 1891/1892, 125, nr. 3
- Kamerstukken II, 1911/1912, 144, nr. 3
- Kamerstukken II, 1911/1912, 144, nr. 3
- Kamerstukken II, 1958/1959, 5 380, nr. 3
- Kamerstukken II, 1958/1959, 5 380, nr. 19
- Kamerstukken II 1969/1970, 10 790, nr. 3
- Kamerstukken II 1969/1970, 10 790, nr. 5
- Kamerstukken II 1969/1970, 10 790, nr. 8
- Kamerstukken II 1973/1974, 12 601, nr. 3
- Kamerstukken II 1973/1974, 12 601, nr. 6
- Kamerstukken II 1980/1981, 16 668, nr. 2
- Kamerstukken II 1989/1990, 21 387, nr. 2
- Kamerstukken II, 1996/1997, 24 761, nr. 3
- Kamerstukken II, 1997/1998, 25 810, nr. 2
- Kamerstukken II, 1998/1999, 26 727, nr. 3

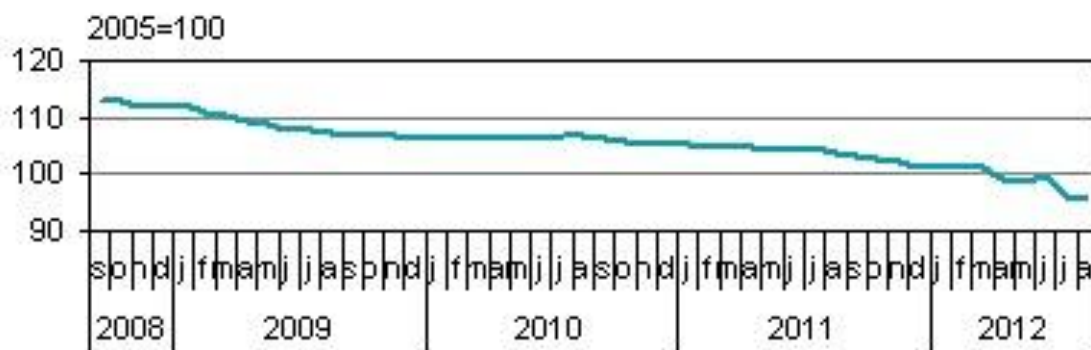
- Kamerstukken II, 1999/2000, 26 727, nr. 5
- Kamerstukken II, 1999/2000, 26 727, nr. 7
- Kamerstukken II, 2001/2002, 28 059, nr. A
- Kamerstukken II, 2001/2002, 28 056, nr. 3
- Kamerstukken II, 2001/2002, 28 056, nr. 7
- Kamerstukken II, 2002/2003, 29 026, nr. 3
- Kamerstukken II 2003/2004, 29 209, nr. 3

Jurisprudentie

- Hoge Raad 23 oktober 1923, B 3307
- Hoge Raad 26 november 1930, B. 4857.
- Hoge Raad 25 januari 1933, B. 5365.
- Hoge Raad 8 juni 1949, B. 8655.
- Hoge Raad 23 juni 1965, BNB 1965/225
- Hoge Raad 18 januari 1967, BNB 1967/71
- Gerechtshof te 's-Hertogenbosch van 26 april 1974
- Hof Amsterdam 12 november 1974, BNB 1975/134
- Hoge Raad 12 november 1975, BNB 1976/27
- Hoge Raad 16 december 1981, BNB 1982/20
- Hoge Raad 16 juli 1993, BNB 1993/281

Bijlage I

Prijsindex bestaande koopwoningen

Bron: CBS, Kadaster.